

B-15159

354611

Ilmub igal laupäeval.

Hind 10 senti.

Valgustaja

Nr. 1.

Laupäeval, 5. juulil 1930.

Aasta-
käik I.

Tellimishind: 3 kuud 1.— kr., 6 kuud 2 kr., 12 kuud 3.50 kr. Toimetus ja talitus: Koidu tän. 34—3.

166416

SISUKS: Milleks Valgustaja. — Meie tollipoliitika ja elukallidus I. — Soomesild. Kuidas keegi teda ehitab? — Ilusa mrs. Moore'i luntasus (Romaan). Ringvaade ärides. Kuuldud nähtud. — Ilmasuurused juutidest. — Kas laiutamine rahva kulul. — Naine ja matadoor. — Ringvaade. — Intermezzo. —

Milleks „Valgustaja“.

Paar sõna meie ajakirja sihtidest.

Räesoleva numbriga alustab elumeie uus ajakiri „Valgustaja“. Sel puhul olgu siin selle tutvustamiseks mõned read.

Meie ajakirjandus on, pea ühegi erandita, poliitiliste parteide või mõne kitsa kildkonna teenistuses. Ja erantidelgi on sõna „erapooletus“ vaid sildeks, mille tagant visatakse tolmu rahva silmadesse.

Kuigi majanduslised huvid on ka mõõduandvad ja kuigi poliitika on lõpude-lõpuks vaid majandusolude ja — tõeliste ja ettekujutatud — klassivahede peegeldus, siiski nõuavad rahva huvid ajakirjanduselt erapooletust. Ajakirjandus peab olema ustav rahva valgustaja — mitte selle valesti või erapoolikult — mõne partei või kildkonna huvides informeerija.

Era- ja kildkondliselt aluselt väljamineks jätab ajakirjandus „kahe silma vahele“ paljugi, mis rahva huvides peaks avalikuks tulema. Seda aga ei luba partei või kildkonna huvid. Ja asi vaigitakse „surnuks“ — äärmisel juhul moonutatakse.

Et nii ei oleks, et meil oleks vähemalt üks ajakiri, mis täiesti

erapooletu ja kus leiaks valgustamist kõik meie riikliku-, majandus- ja seltskondliku elu-olu väärnähtused —

selleks „Valgustaja“.

Oma ülimaks sihiks on meie ajakirjal Eesti rahva ja riigi huvide kaitsmine igal sammul. Halastamata paljastame kõiki, kes nende huvide vastu ühel või teisel viisil töötavad. Tahame tervendada — mitte lõhkuda. Ja loodame, et selles töös toetab meid iga isamaalane, kellele Eesti riigi ja rahva hea käekäik kallis.

Nagu varem teatatud, saadetakse „Valgustajat“ kõigile ajakiri „Juudid“ tellijatele. Siin aga teatame, et „Valgustajal“ muud ühist mainitud, oma ilmumise lõpetanud ajakirjaga ei ole.

Rutsume kõiki rahvust ja isamaad armastavaid kodanikke ühinema meiega ja koonduma tööle meie elu-olu tervendamisel. Selles töös on meil

häälekandja „Valgustaja“!

Toimetus.

Elukallidus ja tollipoliitika.

I.

Möödunud sügisel, 14. septembril pandi meil maksma kõrgendatud tollid, riide ja jalanõude sisseveo pealt n. n. kaitsetollide nime all. —

Kaitsetollide ülesanne pidi olema, et kaitseda omamaa tööstusi, ning peasi — hoida ära raha väljavoolu Eestist.

Iseenesest see kiiduväärt mõte toetada omamaa tööstusi ja hoida ära raha väljavoolu ...! — Kuid, kui selle mõtte teostamisel — kaitsetollide maksmapanemisel — tagajärjed olid hoopis teised — vastupidised, ning selleasemel, et raha meil koju pidi jääma, see endiselt ehk vael suuremalgi määral võõrsile rändas. — Ja kui veel riigi eelarvesse maailmatuma auk kipub jääma, mida kodanik loomulikult omast taskust peab täitma, siis selgus, et „kaitsetollid“ olid elluviidud ainult kihtkonna töösturite huvides, ning millele all hannatab riik ja iga kodanik.

Kui oleks tõesti tahtmist olnud raha väljavoolu takistada ja omamaa tööstusi toetada, siis oleks leidunud küllaldaselt asju millele pealt tollisid tõsta — asju mida ainult jõukam kiht tarvitab, kuid mida meilgi siin kaunis kõrges häduses valmistatakse. Näiteks lõhnaõlid — piiritusest valmistatud. — Meie piiritus leiaks suurema turu ja teiseks saaks ka talupidaja oma kartulitest lahti, saaks nende eest vähemalt, enam vähem kasvatamise kuludki kätte, kuna ta neid nüüd müüma peab ainult veo kulude eest 150—200 senti tünder.

Kuid sarnaseid asju, mida meile väljast sisseveetakse kuid mida meil kodumaal valmistatakse on palju: veinid, liköörid, napsid, igasugused kallid seebid, hambapastad, puudrid jne. jne. — Paljud neist ainetest tulevad praegu küllalt madalate tollidega sisse ja surmavad seega kodumaa tööstusi selle lalal, millel muidu päris kindel alus oleks.

Siin oleks tollikaitse olnud õigel kohal, kuid mitte riide- ja naha tööstuste alal — ainult teatud kildkonna kasude kaitsmiseks.

Pealegi kuna riide- ja nahakaupa tarvitab meil iga kodanik nii rikas kui vaene. — Veine, likööre, lõhnaõlisid, puudreid jne. jne. tarvitab ainult tea-

Oleme uurinud elukallidust ning selle väärnähtusi ja — tagajärjed siin.

tud kiht kodanikke — peasjalikult rikkamad, kes võiksid nende asjade eest, kui seda soovivad, ka kallimad hinda maksta.

Ehk võtame jällegi jalgrattad. On meil seda tarvis, et jalgratas peab olema just igal karjapoisil ilmtingimata. Et peame neid sissevedama nii suurel arvul.

Ja nüüd, selle asemel, et nende „kaitsetollide“ loojat-valitsust kiita, peame seda tõsiselt laitma.

Kuid vaatame lähemalt asjaolusid, kuivõrd olid meil vajalikud „kaitsetollid“.

Meil Eestis töötavad kolm suuremad riidevaarikut, missugused omavahel trusti löönud „Kreenbaldi“ nime all ning missuguse ettevõtte eesotsas peamiselt juudid-muulased. —

Ja nüüd ühel ilusal päeval tõstavad meie töösturid kisa valitsuse ees, et väljamaa vabrikud ujutavad üle meie nii turu nimet. dumping süsteemil, s.o. paiskavad oma kodumaa kaupa alla oma hinna meie turule, et meie ettevõtteid surmata ja hiljem siis kui need juba välja surnud, hindasid oma äranägemise järele üleskruvida, mis oleks tähendanud peale meie ettevõtete surmamist veel meie kapitali väljavoolu. Igatahes, pilt mida meie töösturid valitsusele ette maalisid, oli hirmuäratav. Ja valitsus ilma pikema jututa, et ärahoida kõiki neid — meid ja meie majandust halvavaid asjaolusid, otsustas maksma panna „kaitsetollid“.

Hiljem kui siiski tekkisid nurinad kaitsetollide üle, sest meie vabrikute saadused kallinevad — selleasemel et minna odavamaks. Siis olla, meie suurmagnaat juut Zitron, lasknud Rootsi meie vabrikute saadusi dumping süsteemil, et sealseid tööstureid ärritada. Ja selle tagajärjel pandi ka Rootsis maksma kaitsetollid. Kuid Rootsis on see ise asi, nagu Rootsi töösturedki on suuremalt osalt puht Rootsi tööstused — mida meie endi riidevabrikute kohta aga ütelda ei saa.

Riidevabrikud Eesti tööstustena? On meil õieti riidevabrikuid puht Eesti tööstustena? — Võib kindlasti ütelda — ei! —

Kõik meil töötavad riidevabrikud on asutatud juba Vene ajal peaasjalikult Suur-Vene turu tarvis. Et need vabrikud just — Eesti pinnale ja mitte kuhugi mujale ei asutatud oli tingitud mitmesugustest põhjustest. — Tooresainet oli hõlbus siin vakrikutele juure vedada, kuna Eestis oli lähem sadam Vene ja Lääne-Euroopa vahel, siis raudtee ühendus sise Venega. Ning et Eesti töölised olid paremad ja produktiivsemad kui Vene töölised ja odavamad kui Lääne-Euroopa töölised, sellepärast asutatigi need vabrikud Eestisse ja mitte mujale. Kord siia asutatud püüavad nad siin ikka veel edasi töötada kuna praegugi palgaolud siin vabrikutöölisele odavamad kui mujal.

Eesti kapitali pole olnud aga neis vabrikutes kunagi peale laenude mis neile vabrikutele antud iseseisvuse ajal — kuid laenud — need on iseasi ja ei saa õiete lugeda seda tööstuse kapitaliks. Laen on antud harilikult odava 0% ja 0% need moodustavad õiete vähese murdosa. Ja laenu seda võib olla, mõnel muul alal näiteks põllumajanduslikel oleks olnud palju tänuväärsem ja kindlamal alusel.

Kõik tooresained: vill, puuvill, värvid jne. ka masinad tulevad väljamaalt, mille eest raha väljamaale voolab. Kapitalid on väljamaalt. Direktorid ja vastutavad ametnikud on suuremalt osalt muulased — ainult töölised need on Eesti omad kuid ka sellepolest ei saa nimetada neid veel Eesti tööstuseks.

Ja raha väljavool? On suudetud seda ära hoida? Ei! — kuid rahaväljavool on suurenenud kindlasti. Puuvilla, villa, värvide, masinade eest maksetakse väljamaale. Et kapitalid väljamaa omad, siis lähevad sinna ka kõik puhaskasud ja dividendid. Ka lõviosa direktorite palgast läheb väljamaale kuna nende perekonnad harilikult väljamal elavad. Eestisse jääb ainult vilets tööliste palgaraha! Ja nüüd

eesõigustakse neid ettevõtteid, mis poevad kuidagi Eesti nime taha ja millede eesotsas mõned Eesti avalikud tegelese raha eest, igati küll laenudega ja kaitsetollidega.

Küsimine: On saanud riik neist ettevõttest suuremaid tulusid maksude näol on kaotanud need ettevõtted tööpudust? — kuid ei seda ega teist.

Balti puuvilla vabriku juhatus teatas alles hiljuti tööinspektorile, et juunis antakse lõpuarved 149 töölisele. Üldse kavatakse anda lõpuarved 400 töölisele, kuid varemalt vallandati seal juba 150 töolist. Nii kokku umbes 500—600 töolist ilma tööta. Riiklikul hoolikandel seega hulk abitarvitajaid jällegi juures. Kui samal ajal kuuleme, et sama ettevõtte omanikud asutavad Läti ja Leetu uusi riidevabrikuid kuhu Eestist masina osi välja veetakse, kus pantimis märgid pikalaenu pangale peal olnud.

Ja edasi: —

Enne tollikaitset sai riik tuntava sissetuleku tollidest, sisseveetava riidekauba pealt mida kaupmehed juba etteära maksid. Kuid nüüd on jäänud suur osa sellest sissetulekust ära, sest praeguste tollide juures ei jõua paljud enam osta väljamaa riidet ja kodanik peab maksma meie vabrikute saaduste eest kõrget hinda — hinda missugust kaupkaugeltki ei vääri, sest peale tollikaitset avanes ettevõtjatel võimalus hinda tõsta.

Kui võrdleme praegu hindasid ühe ja sama kauba eest meil ja väljamaa vabrikute vahel siis näeme et hinna vahe on ligi 100% meie vabrikutel kallim missugust asjaolu juba liiakasvõtmiseks tuleb pidada. Nii maksab Soomes pleekimata pesuriie 30—34 senti meeter, meil aga 58—56 senti meeter.

Harilikult on meil töösturid ikka hindasid nii seadnud et see väljamaa riidest, mille pealt juba kõrge toll on makstud paremal juhusel aiuult sent või paar odavam tuleb. Järgneb.

Ostke — lugege — tellige — tutvustage

„VALGUSTAJAT“

Eesti ärimehed kuulutage ajakirjas „Valgustaja“! — sellega tutvustate oma kaupa laiadele hulkadele. Kõik ausameelsed eestlased — teatage kõigist väärnähtustest „Valgustajale“!

Soomesild.

Kuidas seda keegi ehitab?

Pisut vett kuumale kerisele.

Koidula laulis Soomesillast. Seda olla vaja vennasrahvaste vahel. Ja sama toonitas ka üks soome suurim luuletaja, kui ta laulis:

„Ei vielä ois kansani ilta
jos heimonshengeä ois,
vaan syntyä voisi silta
mi kansani yhtehen tois“.

Proosas umbes nii: Veel poleks käes mu rahva elu-õhtu, kui hõimuhinge oleks, sest sündida võiks ju sild, mis mu ranva kokku tooks.

Luuletajad on tihti prohvetid, ennustajad ettenägemisvõimega. Nad on ka teatavas mõttes propagandistid, kes õhutavad seda, mis olu-inimesele näib mõttetut unistus.

Ja Vene võimu ajal näis mõte Soomesillast unistusena. See võim sallis küll eestlastel vedada Edela-Soomesadamatesse oma kartulaid ja õunu, see ei vaadanud ka kõõrdi soome silkudele, mida Soomest Viru rannale veeti. Kuid Soomesilda — vaimlist, muidugi — seda ei oleks Vene võim ehitada lubanud. Laulda, luuletada, unistada Soomesillast — seda küll. On ju teatavaid asju, mida isegi jumal inimesele keelata ei või!

Ei keelatud ka seda, kui mõni eesti noormees Soomes põllumajandust õpib ja ka mitte seda, et mõni soome teadusemees Eesti rahvaluulet kogus.

Nii palju oli lubatud. Kui aga Eesti ärkamisaja tegelased katsusid soomlastega ühendusse astuda ja Soomest oma rahvusaadetele vaimlist toetust otsida, siis leiti, et see pole enam Eesti — ega Soomegi — venestamispüüetega kooskõlas. Et soomlastele ei juletud otsekohe midagi teha, siis asuti seda agramalt eesti tegelasi tagakiusama. Ei jäänud mõnelegi neist muud kui „panna vatti ukse vahele“ — nagu Soomes öeldakse ja kaduda tasapisi Soome. Seal nad on „maapaos“ käinud pea kõik meie tähtsamad tegelased, nagu Tõnison, Martna, Päts jne. Sinna taitis minna ka Jüri Vilms. Ja saigi sinna oma kahe kaaslasega. Aga ees olid need, kellede eest ta siit põgenes — vaenlased. . .

Kurjad keeled aga kõnelevad, et need polegi olnud sakslased, kes Vilmsi ja ta kaaslased tapsid, vaid et mõrtsukad olla olnud pesuehtsad soome valgekaartlased, kes oma vangide tapmistuhinas ei maltanud teha vahet Galilea ja Samaaria mehe vahel. . .

Noh, sellest tapmiseloost küll vaigitakse kumbagil pool lahte, kuid küsimus on, kas see viisakas vaikimine ka ajalooliseks valeks jääb ja kas sakslased igavesti tahavad avalikkuse ja ajaloo ees Eesti esimese kohtuministri mõrtsukateks jääda.

Jah, see Jüri Vilmsi tapmine oli üks kurb episood Soomesilla ehitamise ajaloos. Kuid lohutagem end: kus midagi tehakse, seal tehakse ka vigu ja ehitustööd on üldse väga hädadohtlikud, eriti sõja ajal. . .

Teine kurb episood oli see, kui Eesti piiritus Soome sulises. Ametlikult oli Soome keeluseadusemaa — on seda praegugi — kuid tegelikult maitstes Eesti „jooksev kartul“ soomlastele parimini kui kodusõjatud „korpiroju“ (puskar). Ja seda asjaolu kasutati meie poolt täiel määral. Miljonid liitrid piiritust voolas Soomelahele ja sealt soomlaste kuivetanud kurkudesse kõrdesse ning eesti piirituselaevadest ja soome paatidest, mis laevadelt piiritust Soome edasi vedasid, oleks mõne aasta eest võinud väga kenasti ehitada silla — vähemalt pontonsilla — üle Soomelahe. Siis oli Soomesilla aate kõige lähemal teostumist — mitte hõimuhinges, vaid päris materjaalselt.!

Kuid kahjuks takistas seda Soome keeluseadus. Meie poolt oleks võidud küll too pontonsild üle lahe piirituse laevadest ja paatidest ehitada ja silla peale panna hiiglatoru, mille läbi piiritus oleks riigi viinalaost Tartu maanteelt otse Helsingisse voolanud. Kuid, nagu tähendatud, tõmbas Soome keeluseadus sellest võimalusest punase kriipsu läbi.

Ja siis pandi eesti piiritusevedu väljaspoole riigi piire seisma. Sellest polnud õieti kahju kellegile, sest piirituse väljavedu ei olnud osutunud ri-

ja riigimeestele laseks aastaid töötada: gile sngugi nii väga tulutoovaks ja teiseks, eesti laevadele jäi ikkagi soomlaste piiritusega — nüüd saksa omaga — varustamine ning kolmandaks — soomlased ei jäänud kuiva suuga üle lahe vahtima. . .

Nüüd elame kolmandat „hooaega“. Ja käesolev on turismi periood. Kes nüüd Soome ei söida, kas või päevakski, ei ole eht-eestlane ega truu riigikodanik. On moes igasugused ekskursioonid. Ja iga ekskursionist peab end Soomesilla ehitajaks.

Kuidas oleme Soome sõitudega hoogu sattunud, sellest annab kujuka pildi meie allohvitseride hiljutine kü-laskäik teisele poole lahte. Nad käisid — 50 meest — ringreisil Soomes ja, kui meie väga suuresti ei eksi, vallutasid Soome. Vähemalt soomlaste südamed. Läksid aga sealjuures nii kaugele, et tegid seda, mis diplomaatidele

ja riigimeestele laseks aastaid töötada: nad lahendasid ühe mõõgahoobiga Eesti-Soome liiduküsimuse. Ja ühendasid Eesti ja Soome üheks riigiks. Mõte on lihtne: kui on üks rahvas, siis olgu ka üks riik! Ja soomlased olid nõus sellega.

Aga. — Mis allohvitserile, kes vennastushoos ja suurepärasest vastuvõtust vaimustatuna näib lihtsana, see laseb külmalt kaalujal siiski pisut peatada ja küsida: Ons too asi siiski nii lihtsalt lahendatav?

Nii palju kui meil teada, on soomlane eestlase suhtes väga tagasihoidlik. Oieti ja otsekoheselt öeldud: soomlane vaatab eestlase peale teatava üleolekuga. See väljendus vabadussõja päevil ja avaldub ka igas soomlases, kes meie kaldale raudub.

Ja „Soomesild“ — see on kõigi aegade ja vaevade peale vaatamata jäänud ehitamata.

Ilusa mrs. Moore'i lunastus.

Maurice Dekobra.

Toetusime laevalae käsipuule. Aurik sõitis loojeneva päikese kiirtest lõhevärvi roosalt valgustud ookeanil kahekümne sõlmilise kiirusega. Mu paremal käel asus „Ambre Hindou'ga“ parfümeeritud ilus mrs. Muriel Moore rohelises sveateris. Pahemal pool puudutas mind New-Yorgi advokaadi Ralph Hiccupi sinine kuub. Kummardusima emigrantide päralt olevat vahetekki vaatama, uudishimuliselt nagu karukoobast silmitsedes.

Ilus mrs Moore vaatas mõttes seda massi. Oli tõesti võluvalt ilus see ameriכלanna helemahagooni värvi juustega, jade värvi silmidega ja näovärviga nagu teeroosil. On ta tundelik? Vististi. Tujukas? Tingimata. Nähes teda esimene kord Pariisis kusagil Kaukaasiat järelaimamas kelderlokaalis, tundus ta mulle paljude meeste seas viibides taltsutatud pantrina, kes võib meelitada, järsku ootamatalt pealetungida ja halastamatalt kraapida ning hammustada. Mulle jutustati temast

pikantseid lookesi, milliseid võis uskuda ta fantastilise iseloomu ja hilja ärganud tundelikkuse tõttu.

Surusin ta käsivart — meie hää sõprus õigustas sellist familjäärsust — ning ütlesin alumisel dekil liikuvatele olevustele näidates:

„Muriel, see ookeani keskel asuv pähklekoor sisaldab meie tsiviliseeritud seltskonna kõiki kihte. Sügavamas laeva teraskehas asuvad töölisel, kes vaevlevad hõõguva katla palavuses. Siin tõmbava tuule käes inimjäänused, vana Euroopa kelmid, kes tahavad saatust kiusata ja võib olla mõne aastakümne pärast Missouri kaldal miljonäärina sigarisi suitsetavad. Seal taga saatusest vähemkiusatute vägi, teises klassis, rahulikumad, jõukamad. Meie dekil ilma õnnelapsed, kes on määratud luksuskabiinide jaoks — seal viletsasse räbalaisse mähitud olevused, siin õhtukleidid, mustad frakid ja pärlkeed. Pnhemal pool — töökuued, peärätid, paremal — kantud jalanõud ja

väsinud näod. Vaatamata demagoogide häbematusetele, saab inimsugu veel kaua neis jänesepuurides klassidesse jagatult ja etiketiga märgitult elama.“

Ilus mrs. Moore viskas kaugele sigaretti, millisele olid ta nimetähed kulaga trükitud, ja pööras minu poole:

„Eile ja üleile emigrante vaadates olid mul samad mõtted. Nende kahetsusväärt saatus liigutas mind nii, et mind valdab seitsaadik üks võitmata soov.“

Ralph, kes meelsasti näitas oma gratsiöösi küünilikkust, ütles:

„Loodan, mu armas, teie ei jaga oma varandust noile mustile kätele?“

„Ei, asi ei puutu mu varandusesse, vaid mu enesesse. . . Önn on mind sündimisest saadik nii hellitanud, et mind valdab vahest hirm ja sooviksin meelsasti ohvert tuua — — — Mõistate mind? Mulle näib, et suudan enesest halbused kõrvaldada, tasudes enese isikuga.“

„Enese isikuga?“ küsisin, „kui see ei sünni dollaritega, millega siis?“

„Annan oma ihu.“

Ralph naeris kõlavalt:

„Ha, ha, tahate end lunastava ohvrina vaheteki himude rahuldamiseks anda?“

„Nali kõrvale,“ ütlesin. „Teie ei taha ometi end nende Lombardia talupoegade, tsehhi tööliste, slaavi kingsepade ja skandinaavia põllutööliste vahel väljaloosida.“

Ta sõrmustega ilustud sõrmed kahmasid mu käe ja ta ütles siis tasa:

„Paluge täna pärast dineed oma sõpra, teist kapteni, et lubaks meil nende inimeste seas jalutada. Teie saadate mind. . . Kõik muu on minu asi.“

* * *

Riietusin smokingisse ja minnes läbi esiku, koputas keegi mu õlale. Keerasin ümber ja tundsin prints Pinitelli, täis florentiinlase, keda õppisin tundma Piave kaldal, sest komandeeris sõdu-

risi Itaalia väeliinile. Pinitelli andis rõõmule, minu kohtamise üle vaba voli.

„Cara mio! Milline üllatus! Sõidan ka New-Yorki, pean jankidega ühe õhulaeva patendi üle rääkima. Tulge paari, pean teiega nelja silma all rääkima.“

Mõne minuti pärast pidin nahktugi-tooli vajununa printsi pihtimist kuulama:

„Ja, sõber, kordan teile, olen meelelt armunud mrs. Moore'i. . . Stevard ütles mulle ta nime, kuid tundsin teda juba piltide järele illustreeritud ajakirjust. Möödunud talvel äratas Neaapolis suurt tähelepanu — armastan naisi kes imestust äratavad ning otsin seitsaadik juhust temaga tutvunemiseks, kuid saatus pole veel mind tema ligidale viinud. . . Ja armastan teda ometi kirjeldamatalt, on hirmus päris, kuis olen temast võlutud. Kas teie ei tutvustaks teda mulle — oleksin teile surmani tähulik!“

Kuna Pinitelli kirglist kõnet kuulasin, tärkas minus mõte — mõte, milline alguses võimatuna, siis võimalikuna ja viimaks vajalikuna näis. Kujutlesin, kuidas ilus Moore Muriel, et oma hirmust ebausku rahuldada, end lunastusohvrina mõne proletaarlase loomaliku kire kätte annab. Ja olgugi, et polnud ise sugugi armunud, näis see mulle häbematusena, attendaadina esteetikale.

„Armas sõber,“ ütlesin Pinitillile. „Teie õnnetäht tõi teid täna mu kajuti lävele — tunnen kedagi, kes omades küllalt julgust, võib teie soovi täita.“

„Mis? Kes? Siis ütelge ometi!“

„Mina.“

Jutustasin kõik mis Muriel Moore'iga rääkisin. Pinitelli jõi innuga mu sõnu.

„Täna õhtul pärast dineed jalutab ta emigrantide seas. Valib ühe neist, kas teie ei tahaks see olla?“

Sellise onne võimalus pidi talle rabavalt mõjuma. Tõusis, astus mõne sammu, tuli jälle minu juure ja istus:

„Olete mu peastja,“ sosistas ta . . .

Kuid järsku ütles murelikult:

„Kuid kes ütleb teile, et just miuu valtb?“

„Esiteks olete ilus, ja muidugi, mu armas, ilma et teile komplimenti teeksin, võin rahulikult ütelda, et ringkonnas, kus osatakse flirtida, ei jää teie tähelepanemataks. Teie pole hiiglane,

nagu Herkules, kuid omate kassisar-nase graatsia ja teie kahekümne ampeerilisele pilgule ei suuda vooruse tugevaimad kantsid vastupanna. . . Kahtlemata paneb mrs. Moore teid tähele ja võite ka sellega arvestada, et talle soovitan seda valikut. . . Kuulge siis, mis peate tegema. . .“ Järgneb.]

Ringvaade ärides.

Kuuldud-nähtud.

Äastate jooksul on meil juudid mõjutanud asjaolu, et äritegevus ja kauplemine on mitmeti muutunud. — Aus kauplemine kaupmehe ja ostja vahel on muutunud lihtsalt sahkerdamiseks.

On valus vaadata, kuidas juudid on halvanud meie pealinna ärielu. Juudistades seda viimase võimaluseni on püüdnud nad Eesti ärimehi südalinna-st väljatõrjuda — linnaservadele, vallutades ise kogu pealinna südame ja peatänavad. Praegu kujutab Tallinna kesklinn eneses täielise juudi kvartaali. — Pole siis ka imeks panna kui siiasõitnud väljamaalased arvavad, et nad Jerusalemma on sattunud.

On raske isikul, kes midagi osta soovib, leida kauplust, kus teda ausalt koheldakse.

Soovib keegi teha ostu, käib ringi ja valib ärisid, ent viimaks astub sisse, kus ärisildil reklameerib „Eesti äri“, lootes sealt leida enam-vähem ausat kohtlemist. — Kuid oma imestuseks leiab ta, et on sattunud ikka jälle juudi pessa.

Sarnast juudiäri „Eesti“ nimetaha pugemist tarvitavad just paljud juudi valmisriiete ärid. — Valmisriiete ärid?... Tallinnas on neid üle kolmekümne, kuid nende hulgas eestlaste ärisid kõigest seitse kuni kaheksa, kõik teised aga juutide omad.

Kui astuda sisse kuhugi neist juudi äridest — sooviga osta näit. ülikonda. — Siis on harilikuks nähtuseks, et ühest keskpärasest ülikonnast küsitakse 100—110 krooni.

Ostja, kes tunneb juuti ja juudi ärikonkse, ning kui tal on püsivust juudiga vaielda, võib aga saada sama ülikonna 50—60 krooniga. On aga ostja äriliselt saamatu ja pealegi ka usub

veidi juudi juttu ja tema aususesse maksab sama ülikonna eest aga 100 krooni.

Kuid kas pole see, liiakasu võtmine — petmine täiel määral? — Liiakasu võtmine ja petmine — millest peaks huvitatud olema ka meie järelvalve asutused, kes peaksid püüdma takistada sarnast rahva petmist! —

Ka rahva — ostjaskonna on rikkunud juudid. — Inimene, kes on ostnud kord või paar juudi ärist, on harjunud tingima, ta on jõudnud veendumusele, et kõik kaupmehed hinnast etteküsidavad.

Läheb nüüd sarnane isik kauplusesse, kus kindlad hinnad, siis tuleb ta sealt enamasti ikka ostmata välja. Sest kui küsitakse temalt asja tõeline hind ja kui ta sellest pakub ainult poole — nagu harjunud tegema seda juudi äris — siis kindel, et kaupmees ka kõige parema tahtmise juures soovitud asja müüa ei saa.

Et üldse kaubelda, selleks on sunnitud ka Eesti ärimehed ostjaskonna harjumuse kohaselt hinnas etteküsimise ehkki oma arvamise ja tõekspidamise vastu.

Nii jutustab meile keegi tuntumatest Tallinna eestlastest ärimees:

Tuleb kauplusesse maaneiu soovides osta mantelt. Et meie loomulikult igat ostjat ega tema harjumusi ei tunne, oleme sunnitud selleks, et üldse kaubelda asja hinnas etteküsimise, et tingimisel — nagu see meie ostjaskonnas kombeks, hinnast alla jätta võiksime. Nii ka seekord küsisime 50 kr. mantli pealt 15 krooni ette, missugune summa harilikult kahekordselt püütakse mahatingida. —

Kuid siin olime kokkujuhtunud inimesega, kes veendunud, et kaupmees

küsi asja õige hinna. — Tingis veidi ja pakkuski 60 krooni mantli eest.

Ei tahtnud me inimeselt, kes näiliselt mitte rikas, vastuvõtta ülekohtuselt teenimata raha, Kuid pakkuda ostjale asja alla hinda, mida ta pakkunud ise, poleks ka sünnis olnud. — Sellepärast soovitasime ostjale teise — samas väärtuses mantli, kuid õige hinnaga.

Nüüd arvas aga millegi pärast ostja, et temale siin vist halba soovitakse — temale midagi alaväärtuslist kaela sookutakse. Alles pikemate seletuste jä-

rele saime teda veenda asja tõelises väärtuses.

Siin selgub, et ausal Eesti ärimehel on tõesti raske võistelda juudi ärimees-tega, kuid pea põhjus seisab selles, et Eesti ärimees ei taha juutidele sarnanevalt ostjaid petta.

Kuid Eesti laiem seltskond peaks kõiki neid asjaolusid arvesse võtma ja välja tooma oma seisukoha — boikoteerida kõiki sarnaseid liiakasuvõtjaid juudi ärisid.

Ilmasuurused juutidest.

M. Luther: „Juudid maalt välja!“

Napoleon I.

See on Prantsusmaa rahvale häbis-
tav, kui ta kõige madalama rahva —
juudi vastu tänulik peab olema, kes
terved külad vaeseks on imenud ja
uue pärisorjuse sisse seadnud. Juudid
on tõsised kaarnaparved. Nad on röö-
vikud ja rohutirtsud, kes kogu Prant-
susmaa ära lagastavad.

Juudid müüsid minu sõjaväele Poo-
lamaal moona. Ma tahtsin neile selle
eest poliitilist elu anda, tahtsin neid
rahvaks ja riigi väärilisteks kodaniku-
deks teha — kuid nad ei kõlba muuks
kui vanade riietega kauplejateks.

Maria Therese.

Mina ei tunne kurjemat katku riigis
kui juugid, nende petmise, pressimise,
kurnamise ja omakasu pärast, kes
rahva kerjakepile viivad.

Thomos Cargyle.

Juudid sahkerdavad rahaga ja vana
riietega, aga tõelisi väärtusi pole nad
kunagi loonud.

Vollaire.

Juudid on harimata ja toores rahvas,
kelle juures sopane omakasu ja vastik
ebausk ning mitte juutide vihkamine
valitseb.

Juudid on kõige ülbemad olevuses
kes kunagi maapinda sopastanud.

Herder.

Juudid on algusest peale parasüdid
olnud.

J. Y. Tichte.

Juutidele kodaniku õigust anda, sel-
leks ei leia mina muud abinõu kui see:
ühel ööl neil kõigil pead maha lüüa ja
uued asemele panna, milledes ainustki
juudi mõtet sees poleks.

Varuna.

Juudi rahvus ei tunne vana ega
 uut. Ta on mis ta alguses oli — ühis-
tegevuslik röövli ettevõte.

Vürst Bismark.

Minul kaoks viimane aukartus, kui
mina juudi ametniku juhatusel oma
hustusi täitma peaksin.

Mina tunnen maad, kus enam juute
kui talurahvast elab. Viimastel pole
 seal midagi mis nende oma oleks: voo-
dist ahjuroobini on kõik juudi päralt.
Loomad laudas on juudi omad ja talu-
mees maksab kõigi eest juudile maksu.
Vili põllul ja salvedes on juudi päralt
ja juut müüb talumehele vilja leivaks
ja seemneks matikaupa. Niisugust kur-
namist ei ole mina kristlaste juures
kunagi näinud. Juutide vabadus ei too
kunagi edu.

Rembrandt.

Persia luuletaja Saadi ütles omal
 ajal, et maja mille ligidal juut elab,
 oma väärtusest 99 protsenti kaotab.

Usuisa Martin Luther.

Päike ei ole kunagi verejanulisema ja tasuhimulisema rahva peale paistnud, kes arvavad, et nad jumala rahvas on sellepärast, et nad mitte juute mõrtsukana tapavad ja hävitavad. Õpetab ometi nende talmud, et tapmine ei ole patt, kui tapetu võõras on. Palju enam olla varastamine ja röövimine jumalateenistus, kui see võõra vastu

sihitud . . .

Juudid salgavad, aga Kristuse otsus on õige, et nad mürgised, kättemaksu himulised, tigidad ussid, salamõrtsukad ja kuradi lapsed on, kes salaja torkavad ja kahju teevad, sest et nad seda avalikult ei või . . . kui meie juutide jultunud olekst tahame lahti saada, siis ei ole muud abinõu, kui et meie nad maalt ära ajame.

Kas laiutamine rahva kulul.

Ehkki on möödunud juba üle kümne aasta suurest rahvaste heitlusest — suuremast mida tunneb ajalugu — maailmasõjast — on siiski tagajärjed sellest heitlusest tunda veel igale — kõikjal majandusliste raskuste näol.

Kõikjal on püütud parandada neid baavu, mis löi maailmasõda — vapustades rahvaid ja riike — kõikjal püütakse elu ja tegevust juhtida vanusse roopaisse — normaalseisse tingimusesse.

Palju vaeva, hoolt ja enesepingutust nõuab see kõigilt. Igal tuleb see juures läbikäia suurest sisemisest murrangust, igal tuleb olude-võimaluste kohaselt kogu omi võimisi ja oskusi rakendada tööle selleks, et väljaarstida neid haavu.

Paljud peab ohverdama kodanik selle eest, et tasakaalustada majanduslist seisukorda ja elutingimusi tulevikus.

Ja häälmeelel on valmis kodanik ohverdama mõndagi, kui teab ja näeb, et tema ohver läheb õigesse kohta ja annaks veel rohkemgi kui näeb et tagajärgi juba olemas, et mõnigi asi juba õiges roopas.

Kõikjal elavad rahvad praegu kokkuhoiu tähe all, et kiiremini väljada kardetavast seisukorrast — majanduslist kitsikusest. —

Kärbitakse küll isiklikke, küll üldiseid — riiklikke väljaminekuid, et aga rutem sihile jõuda.

Ka meil on räägitud palju — väga palju kokkuhoiust ja selle tarvidusest, — isiklikke ja riiklisist väljaminekute kärpimistest, kuid siiski kaugemale me pole jõudnud sõnust.

Ja kes just kokkuhoiu tarvidusest aru ei taha saada see on meil — meid juhtiv riiklik valitsuse aparaat. Ikka ja ikka jälle teeb ta suurejoonelisi sheste, nagu oleks ta mõni Rotschild,

sellepeale vaatamata, et omal näpud tihti põhja puutuvad.

Võtame kas või näiteks meie hoolekande seadused. Põhimõtteliselt pole meil midagi hoolekande vastu.

Rahva kultuurelu tugineb vastastikusele „do ut des“ põhimõttele, — „annan, et ka annaksid“. — Iga kultuurne rahvas hoolitseb pensioni ja hoolekande seaduste kaudu oma vanemate liikmete — kes on annud juba oma tööjõu rahva — üldsuse kasuks — elamisvõimaluste eest vastavalt rahva ja riigi jõukusele.

Meil aga valitseb hoolekande alal täieline korralagedus, millest ei saa vaikides mööda minna.

Mõnes kohas on mindud hoolekande ja pensioni seadustega laiutamiseni — teises kohas puudub hoolekanne täiesti missugune nähe hukkamõistetav ülekohtus riigi ja rahva vastu.

Meil saavad mitmed kõrgemad sõjaväelased 400—500 krooni kuus pensioni. Peale selle veel kasutada tasuta maad — mõisa südamed, millede sisestulek omakorda kuni 3000 kr. aastas. Nii saada kindral Larka 480 kr. kuus, kindral Soots 390 kr, kuus pensioni, kuid 250—350 kr. kuu pensioniga isikuid — neid on meil palju ja järjest tuleb neid juure.

Olgugi, et meie riiklik iseseisvus alles kümmekond aastat vana, seega on võidud teenida teda ainult lühikest aega. Ja nüüd saada sarnaste lühikese ajaliste teenete eest kuni 500 kr. kuus pensioni on igale mõtlejale kodanikule valus, kuna samal ajal töötegijadmaksumaksjad peavad leppima 70—80 kroonilise kuupalgaga ja kuna rahva suurem osa peab elama vanaduses ilma mingi toetuseta.

Näit. ametnikud ja töölised vabrikutes. Oleneb täiesti ettevõtte omanikust — tema heaksarvamisest, kas anda oma teenijatele mingi toetust nende vanaduses või mitte.

Suri möödunud kevadel ühes suuremas ettevõttes vabriku ametnik, jättes maha allaealised lapsed. Ettevõtet oli ta teeninud 30 aastat. Ja nüüd tuli ettevõtte omanik ainult niipalju surnu omaksetele vastu, et lubas neid elada mõned kuud vabriku korteris.

Mikspärast ei ole siin pensioni seadusega kindlustatud surnu allaealised lapsed...

Ekh jälle juhus mõne päeva eest: Päevatöölisel on naine haigeks jäänud ja tuleks teda tingimata saata haigemajja lõikusele. Kuid haigemaja (keskhaigemaja) nõuab enne haige sissevõtmist 40 krooni sissemaksu, missugust summat aga päevatöölisel kõik ei ole. — Peab nüüd haige, kellel muidu terveks saamise lootusi kindlasti, selle väikese puuduva summakese pärast surema.

Mikspärast ei ole siin hoolekannet. Meil kaotatakse igasugused vene mälestusmärgid. — Peeter koristati juba ammugi Vabadusplatsilt. — Kuid vene riiki teenitud aeg tuuakse üle meie pensioniseaduse alla.

Pole siin õieti midagi imestada, sest vanasõna ütleb, et oma suu on ikka kõige lähem ja oma nahk on ikka kõige armsam. Olid ju meie pensioni seaduse loojad ja määrade kindlaks määravad varem suuremalt osalt kõik teeninud Vene riiki ja loomulik, et hoolitsesid eneste eest 400—500 krooniliste pensioni määradega kuus.

Kuid sealsamas saab Vabadussõjas tervise ja tööjõu kaotanud lihtväelane ainult 30—40 kr. kuus elamisraha. — Vabadussõjas võitles ta kogu aeg eesliinil, olles alaliselt surma hädas. — Kindralidel — kõrgematel sõjaväelastel oli aga juba siis soodustusi. Kõige pealt kõrge palk — soodsamad elamistingimused. Pole kuulda olnud, et ükski kindral Vabadussõjas haavata oleks saanud, tähendab, kogu aja olid nad vähem hädasõjakumais kohtis — liini selja taga.

Erandid on siin ainult meie admiral Pitka ja kindral Tõnisson, kes tihti eesliinil lahingutest osa võtsid.

Ja nüüd, kas on meie kõrgemate ametnikude organism teine, kui mõnel lihtsurelikul, mis nõuab suuremat ülal-

pidamist, et peavad saama kümnekord rohkem elatisraha.

Saaksime aru, kui pensioni määr võrduks umbes keskpärase kuupalgale, s. o. 100—180 kr. kuid 400—500 kr. kuus, see on liig raske maksta meie noore riigile ja vaese rahvale. Pealegi lühikesel ajalise teenete eest ja teine kord varanduse ja täies tööjõus olevatele isikutele.

Tuleb meelde meie lugupeetud rahvategelase Jaan Tõnisoni sõnad, mis sugused mainis Tõnison meie Vabariigi nooremais aastais Paide laulupeol:

„Oleme vaene rahvas. — Peame hoidma kokku igat penni. — Peame sööma kas või kõrti! Isegi mina olen söönud kõrti!“

Peame hoidma kokku ja sööma kõrti, kas selleks, et jõuaksime maksta kõrgeid pensione oma koorekihile, et jõuame neid saata välismaile tervisevetele? — Peame sööma kõrti selleks, et meie eliit võiks juua vahuveini? —

Kõrti ja teinekord veel lihtsamadki peab sööma me lihtrahvas, kuna tal kogu aeg tuleb kannatada igasuguste sisemiste viljaikalduste, kõrgemalt poolt talle kaela langevate krahhide ja mitmesuguste poliitiliste konjunktuuride kõikumiste tagajärjel.

Kõik mis meil müüa — see on odav, kuid mida oleme sunnitud ostma — see on igasuguste tollidega soolatud kalliks.

Pole kuulda viimasel ajal muud kui oksjon siin ja oksjon seal. Politsei ja kohtu asutused on dekoreeritud oksjoni kuulutustega, — Pea igal kolmandal on veksel protestitud. — Kurvad tõsiasiad! — Kurvad tõsiasiad milledega peaks arvestama meie riiklik valitsuse aparaat.

Kuid samal, kui mujal maailmas harrastakse kokkuhoiu poliitikat näit. Saksamaal, kus kõik ametlised pidustused ja pidulikud vastuvõttud on keelatud, tehakse aga meil järjest suurejoonelisemaid võõrsilkäike ja külalisvastuvõtte.

Samal ajal kui suurriigid kärbivad väljaminekuid oma saatkondade peale, otsivad neile odavamaid kortereid jne. jne., laiutavad meie saatkonnad.

Nende korterid peavad olema ilmingimata välisriikide pealinnade peatänavatel ja sisseseaded toredamad, mis üldse saada.

Ja selle eest peab maksma väike

ja vaene rahvas. — Kuid kaua jõuab see rahvas veel maksta, kuna ta juba viimaseni välja kurnatud.

Kuid loodame, et parandused tulemata ei jää. Ja seda loodame juba lähemas tulevikus.

Naine ja matadoor.

Paul Richard Hensel.

Et Madrid on linn nagu iga teine, kuid siiski päikesepaistelisem, rõõmsam, elavam — ütleb sulle, sõber, vähe. Juba geograafiliselt on see imelikum linn, millist tunnen. Põhjapool palistavad vaatepiiri sageli lumega kaetud mägede ahelad, kuna lõunas paljas, tühi madalik kaob päikeselõõmasse, lääs on täis maju ja viadukke, kuna idas asuq, peaagu majademerre maetult, Buen Retiro, Madridi varjurikas park, millises sama palju saab suudeldud, nagu igas teises linnas, kus on Hyde — park, mõni aed ehk bois. Et just selles linnas inglannasse armusin, kuulub iseäralduste sekka, milliseid elust ei saa kustutada. On muidugi inimesi, kes leiavad unistavaid sõnu hispanlannade jaoks. Sinna pole midagi parata. Kes põhjast tuleb, on neile liig võõras, et neilt naistelt enam kui silmarõõmu saada. Siin surrakse meeleldi aguli varietee tantsijanna pilgu eest, mis ometi meile mõttetu teona näib. Võib olla sellepärast seisatas mu süda Ellen Rossyt nähes — — —

Uleni valgesse riietult Prados edasi, tagasi sõites, jäid mehed tänaval seisma, neiud vaatasid armukadedalt ja näis isegi, nagu oleks kogu liikumine seistanud. Ta näos polnud uhkust ega kõrkust — naeratas isegi sageli — kuid olt nii palju encsetunnet ta ülesastumises, nagu oleks kogu linn vaid näidend, mängukann, mis ootab selle naise tuju.

Kord olin sõbraga kusagil tingeltangelis, madalas suitsunud saalis, kus tantsijannad olid enam külaliste lõbusdamiseks, kui tantsimiseks. Mul oli pea natuke raske ning lahkusin salaja. Ööhk mõjus hästi. Tänav oli täiesti

tühi ning alles nüüd taipasin, et olin mulle tundmatus linnaosas. Nägin õnneks kinnist sõidukit lähenevat, viipasin voorimehele — kuid kas ta ei taipanud mu soovi või tahtis ruttu koju jõuda, kuid peatas alles siis, kui hobuste ette hüppasin.

Sõidukis istus Ellen Rossy, blond inglanna. Kuidas alles ta naer mind imestusest äratas, kuidas ta kutsel sõidukisse istusin ning kuidas ta ütles: „Kuid nüüd, kus meid on kaks, ei vaja meie ometi koju sõita,“ — need on asjad, millised omas üllatavas järjekorras ou mul vaid tumedalt meeles. Läk-sime kusagile varieteesse, jõime veini ning tagasi sõites jutustas mulle palju — ja siiski mitte midagi. Südamlik lahkumine, käesurumine — ja siis nägin veel kord ta valget mantelt lehvimas, nagu suurt, haruldast lindu.

Meie seltskonna kihi hariliste eel-mängudeta saime järgmiseil päevil kokku. Mitte vaid üksi selles, et sageli saatis käskjala mulle järele, vaid enam avameelsuses, millisega omi mõtteid ja soove väljendas, taipasin, et tahtis mind sõbrana oma kõrval näha — kuid teadsin ka väga hästi, et huvi minu vastu mängis seal väiksemat osa ja et vaatamata meie alalisele koosviibimisele, Ellen Rossy isiklikele soovidele järgnes ning isiklisi juhtumusi läbi elas. . .

Olime härjavõitlusel olnud, millist minu imestuseks viienda looma lange-miseni vaatas, siis sõitsime koju ning suudlesin lahkumisel ta valget kätt. . . Järgmisel öhtul sain teada, et Ellen Rossy oli Madridist lahkunud.

Selltne oli ta, tujukas, kes alati ootamatusi valmistas, alati muretult omi

mõtteile järgnes. Tead, sõber, olgugi et naeratad, kuid siiski ütlen, et alles siis taipasin omi tundeid selle neise vastu. See polnud reisisituvus, ei juhtum, ei seltskondlik kohtamine — kuid armastus? Ka see mitte, võib olla kirk, millist ebaharilikud, mõistatuslikud asjad äratavad. Suur linn omas järsku minu jaoks ükskõikse ilme. Siis teadsin, et pean Ellen Rossyt otsima. Neljateistkümnendal päeval Madridist lahkumisest saadik — nägin kusagil võõras linnas Ellen Rossy kohvikus istumas. „Tere,“ ütles ta ja ulatas käe, nagu oleksime alles eile üksteist näinud. „Kas teie ei taha minu juures istet võtta?“

Olin nii ehmunud, et ühegi küsimuse ta juure istusin. Tundsin, et kõik kohvikus viibijad meid vaatasid. Ei taipanud, kas oli ta ülalpidamine tehtud edvistamine ehk loomulik lõbusus, lobises Ellen elavalt:

„Pühapäeval on härjavõitlus. Parimad toreerod on siin. Teie saadate mind sinna, eks? Peame midagi iseäralikku tegema — selline härjavõitlus läheb nagu nõõri mööda, korralikult, kavakindlalt. — See pole midagi! Mõni lihtne pic peaks kangelastegu korda saatma eha üks suuri, uhkeid espadasi väljanaerdud saama. Mis oleks, neid armukadedaks tehes?“

„Kellele?“ küsisin imestanult.

„Kõik härjavõitlejad on minusse armunud.“

Ja jutustas, kuidas neid väikeses kohvikus tundma õppinud, kuidas kuulsa Rubolloga jalutamas käinud ning viimane oma teenistuse raskuse üle kaebanud. See naine rääkis seda kõike nii, nagu poleks mina inimene, kes ka ta iluduse ees kummardus, kes üksikuil tundel ta järele igatses.

Selle kõne järele läksin mõttes koju. Teadsin, et Ellen on kõigile valmis ning oleks mõtteta teda mõnest tujust tagasihoida. Kuid mu tunded ei tahtnud, et suurimat julgust ja tähelepanu

nõudev vaatemäng saaks mängukaniks ühe ilusa naise kätes.

Ja jõudis corrida päev.

Katkestamatus reas sõitsid sõidukid plaza de Toros'ile millise hiigelringmäe ja mere vahel heledas päikesesäras asus. Ka võõrastele hakkab selliste päevade pidulikkus külge. Naeratusis, elegahtses riietuses ja sajas muus üksikasjas tundus vabanemine äripäevasust. Kuid tsirkuse kabiinides ei valitse lõbu: viimasel tunnil katkestakse lepingud ja riieldakse palga üle, kuna väljas istuvad inimene inimese kõrval, naerdes, lobisedes, suitsetades. Mõistad küsivat pilku lehviku tagant ja tunned möödudes pehmet kätt sedeliga oma Peos. Näib, nagu segaks areeni õhk kõikide tunded, et need enam piiri ei tunne. —

Ellen Rossy kandis kollasest siidist kleiti. Lobises nagu mõnel jalutuskäigul Algeirist ja muust, kuna areenil picadoorid härjaga võitlesid. Ei kestnud kaua, siis purustas Andaluusia loom sarvedega esimese hobuse. Ellen küsis minult naeratades: „Kas lelate, et kollaue värv mulle sobib?“ Tundsin jubedust võimaluse ees, olla selle naise poolt armastatud, oleksin võinud halastamatu olla ta vastu, viimase võimaluseni. —

Hüüded rahva seast sundisid mind üles vaatama. Espada, kelle ülesanne on hädakorral punase mantliga hõrga picadoride juurest eemale meelitada, oli looma ühe äkilise liigutuse juures üle barjeeri põgenenud. See on ka teistele suurustele juhtunud, kui oli nende õnnetu päev. Kuid rahvas ei andesta sellist sammu oma lemmikuile. Ja viimaste sekka kuulus ka Ruballo, praeguse härjavõitluse kangelane. Nägin, et espada surus huuled kokku ja pööras tagasi võitlusplatsile. Jäi mulje, nagu poleks ta kogu hingega asja juures, oli väsinud ehk unistas, kuid oli näha, et võpatas, kui mõne picadori pilk kutsus teda. Rahulolematuse hüüded saatsid espadat.

„Mis on härjavõitlus väärt, kui midagi iseäralist ei sünni?“ ütles Ellen.

„Mäng pole veel lõppenud,“ ütlesin lühidalt.

Vastas puudritoosi avades: „Ma ei taha, et Ruballo võidaks!“

Pöörasin õlgu kehitates kõrvale. Loom ärritati narrimisega suurimale vihale — jällegi ilmus Ruballo — see oli mäng, milline pole iialgi nii mu närvidel mõjunud kui seekord. Viimaks oli härg tapetud ning miski ei suutnud mind enam mu platsil hoida. Ei tahtnud Elleniga rääkida. Alles siis, kui teisele härjale avati uks ja picadorid uute hobuste selga istusid, tulin looshi tagasi.

„Olete küll hää kaval, jättes mind üksi,“ ütles Ellen. „Olete teeninud, et teie äraolekul mulle salaja kirju toodi.“

„Poleks suutnud seda ka siin olles takistadas.“

„Poleks seda ka tahtnud?“

Vaatlesin teda imestanult selle küsimuse järele. Millest see tuleb, et Elleni nägu näis mulle kaugemana, tõsisemana? Ka teine härg oli Ruballose määratud, kelle liigutused olid nüüd kindlamad, julgemad. Seal — kerge karjatus rahva seast — üks pic oli just looma vastu asunud, kui see vihast tormas talle kallale — järgmisel hetkel süntasid loom, hobune ja ratsanik sipleva, liiva üleskeerutava massi. Ruballo ei seisnud kaugel. Mõne hüpega oli mantelt lehvitades looma juures, et mahapaisatud ratsanikku peasta. Vahutav loom tõstis pea, hetke seisis

nad üksteise vastas — seal lendas areenile kimp roose — roose, milliseid nägln Elleni käes — — — Ruballo vaatas üles . . .

Ja siis oli kõik möödas.

Ruttu viidi eluta keha areenilt. Suure vaevaga suudeti eemale meelitada vihast looma, kes nagu hull trampis jalgadega espada laibal. Õhk kajatas hüüdeist ja küsimusist — — —

Peaaegu mõestusetalt järgnesin Ellenile, kes mind kättpidi looshist talutas. Sõnatult istusime sõidukisse, sõitsime mereni, astusime välja ja läksime vaikides edasi. Ja siis jäin seisma ja küsisin karmilt:

„Olete õnnelik oma eeskava üle?“

Ellen vaatas mind sellise pilguga, et järsku, ei tea miks, häbenesin kõiki talle äelduid inetuid sõnu ning neiu ütles tasa:

„Armas sõber, mu kava polnud selline. Mu soovi, üht kuulsat meest näha võidetuna, oli kerge teostada. Teatsin, et Ruballo ei võida tänases võitluses kuulsust — oli tund aega enne seda minu juures. Miks imestate?“

Mind on armastanud mehed, keda rahvas jumaldab, pühaks peab. Kuid unustasin hispaanlaste armukadeduse. Ruballo nägi teid looshis mu kõrval ja kirjutas, millise mulle vaheajel saatis, et teie ei pease enam elusalt koju. Sõbrad olid nõus teda aitama. Eks ole, poleks mul roose olnud, poleks saanud teile, enam jutustada, milline imelik, isemeelne rumal olevus teie olete — —“

Kummardasin ja suudlesin ta käsi, millised tugevalt minu omi surusid — —

Ringvaade.

Tallinna piirid laienevad.

Aastaid on Tallinna linn katsunud oma administratiivpiire laiendada. See võib sündida ainult Harju maakonna kulul, maakonna asunduste arvel. Harju maavalitsus on aga ümbruskonna valdade energilisel toetusel seisnud linna piiride laiendamise vastu. Viimaks tahtis linn, Ülemiste järve vee puhtana

hoidmiseks, laiendada oma administratiivpiire vähemalt järve ümbruses. Selle laiendusega tuleks linna alla 617 ha. Ülemiste pinda ja 204,50 ha. maad Mõigust, Järveküllast ja Kurnast. Seniste läbirääkimiste järele otsustates on loota, et linna soov seekord peaaegu terves ulatuses täitub, sest Harju maavalitsuski saab viimaks aru, et terve pea-

linna joogivee puhtana hoidmise eest peab ometigi keegi hoolitsema. Ja seda pole maavalitsus seni teinud. On loota et linn seda teeb — kui kava läbi läheb.

Nõutakse kaitsetolle.

K.-T.-koja esimees pidas Koja peakoosolekul pika kõne, mille tuumaks oli: Vabakaubandus pole meil soodne — peame kaitsma end tollidega. J. Puhk pooldas koondamist tööstuses ja kartelle. Mõlemate kõned võeti 75 kohal oleva kojaliikme poolt vastu ilma vastu vaidlemata.

Siingi pooldakse tolle — peale tööerakonna ja sotsialistide — kes teravilja kaitsetolli vastu. Viimased toetavad vilja kokkuostu. Kaugemale esimesest paragrahvist ei päästnud ja seaduse arutamine katkestati. Järgmisel rk. koosolekul lükati kõik tollide kõrgenduse ettepanekud tagasi ja Toompeal tekkis kriisi õhkkond. Viimast süvendab asjaolu, et koalitsiooniparteid on omavahel tollide pärast tülli läinud. Valitsuse kriisi pole esialgu siiski ettenäha. Riigikogus oli harutusel üüri-seaduse kaotamise eelnõu ja sotsialistid teevad sel puhul obstruktsiooni. Töötakistus venib ja on küsitav kas eelnõust seadust saab. Kriisitamise kvaliteet ja üldine töötudimus valitsevad Toompeal.

Jälle veski tuleroaks.

Viimastel kuudel on põlenud veski teise järele. Hiljuti Kuristal. Kahju

üle 2 milj. senti. Tuli algas väga saladuslikult — teatavad ajalehed. Eba-loomulikult sagedased veskide ja teiste ettevõtete põlemised on kindlasti aja ja olude märk — neid põletatakse majanduslike kitsikuse sunnil.

Austrialased meile nõu andmas.

Majandusminister on leidnud endale nõuandjad Austriast. Esiteks kutsuti sealt end. rahaminister dr. Kienböck andma meile maksureformi. Andiski. Ja nüüd on valmimas vastav kava. Dr. K. nõuande järele tuleks otsekoheste maksude koormat kergendada, sisseseada läbikäigumaks, tubakamonopol ja kõrgendada tolli suhkru, kakao, soola ja tee pealt.

Teine majandusministri nõuandja Austriast, dr. Baldrian, tuli siia tubaka pärast. Tuli ja leidis, et suitsetame kole vähe — ainult 0,7 kilo aastas elaniku kohta — ja see olla odav ja halb tubakas. Soovitas ka tubakamonopoli sisseseadmist — kas riigt poolt või anda monopol eraettevõtte kätte. Peasi, et riigi tulud tubaka pealt suitsetaja kulul suureneksid.

1500 last jäid puhkuseta.

Tallinnas on arstid leidnud üle 3000 lapse, kes hädaliselt nõrga tervise pärast suvepuhkust (maal) vajavad.

Suvekoloniidesse on neist saadetud 500 ja kui oletada, et 1000 kosumist nii suuresti ei vaja, siis jääks ikkagi 1500 last, kes tingimata peaksid suveks maale pääsema.

Pisut — nii . . .

Pole asja.

Teatavasti on inglane kõige külmaverelisem ja enesearmastaja inimene taeva all, kuna prantslane sellevastu on kehastatud viisakuse ja armastusväärsuse eeskuju. — Sellest siin näide:

Kuskil parema võõrastemaja raamatukogus istuvad prantslane ja inglane. Prantslane istub seljaga vastu küdevat ahju, kuna inglane ahjust veidi eemal aset on võtnud — lugedes ajalehte.

Inglane on niivõrd süvenenud ajalehte et tähelegi ei pane seda, et ta põlevast sigarist poetab aeglaselt tuhka oma valge vestile.

Prantslane: „Vabandage, kuid nii-

viisi võite oma kalli vesti ära rikkuda!“

Inglane: — ei tee kuulmagi.

Prantslane kordab veel ühe korra, teise korra oma meeletuletust, kuid nüüd katkeb ka külmaverelise Albioni poja kannatus ja sõnab:

„Aga pagana pihta, mis on Teil minu vestiga asja. — Teie kuub põleb juba pool tundi ja ma pole Teile sõnagi sellest lausunud.“

Kõigi kangem.

Kord vaidlevad sakslane, inglane ja juut selle üle, kes neist suudaks kõigi kauem vana haiseva sikuga ühes tallis viibida. — Otsustati proovida!

Kõigist enne läks sakslane. Kuid juba paari minuti pärast tuigerdab ta, ise hädavaevalt jalul seistes, välja. Siis läks inglane omakorda. — Sigaretti suitsetades kannatab ta mehiselt minutit kümme siku naabrust kuid siis pidi ka tema siku üksi jätma. Kõige viimaks läheb juut — õige koduse näoga talli ja poole minuti pärast tormas kabuhirmus välja — sikk...

Must süda.

Ristitud juut on andunud misjonitööle. Saabub Ovambomaale. Kohalik neegerpastor tutvustab teda oma kogudusele:

„See vend Euroopast, kuigi üks Kristuse mõrtsukatest, kuigi enam-vähem valgevereline, on siiski siin tähtsa sõnumiga. Ta toob meile tervisi Euroopast, tervisi Kristuselt, ja kuulake uskudes ta sõnu — kuigi ta nahavärv on enam-vähem valge, siiski on ta süda sama must kui meiegi oma!“

Ärisaladus.

Väljas hakkab vihma tulema. Riidekaupmees Moses Silbersteini poeg jookseb poodi ka küsib:

„Isa, seal tuleb vihma! Kas toon

sisse need püksid, mis seal väljas ripuvad?“

„Jankel, mu poeg, püksid jäta sinna kus nad on. Kuigi nad ligunevad, siiski saab neist vähemalt tööpüksid. Aga vihmamantlid too sisse, sest kui need saavad märjaks, siis on nad kaput.“

Kõik sarnased.

Lauas istus terve tosin härrasid. See oli muidugi väga vara hommikul. Ilmus „ülemooper“ ja teatas:

„Väljas on keegi proua, kes ütleb, et ta abikaasa lubas kindlasti hiljemalt kell 12 kesköösel kodus olla. Kes on to härra?“

Terve tosin härre tõusis üles ja ütles teine-teisele „Jumalaga! Ja nägemisi!“ — ning lahkusid jalamaid.

Ka Eesti nime tutvustamine.

Tallinna juudi suurejoonelised võltsimised ja väljapetmised Saksamaal.

Neil päevil vangistati Drestenis juut Aleks. Maljevski. Maljevski pettis Berliinis ja Drestenis võltsitud võlakohustustega välja 25 miljnini senti.

Juut A. Maljevski on päritud Tallinnast, kus ta vanematel Kompassi tän. maja.

Vast. toimetaja ja väljaandja J. Klooren.

Trükikoda „Kiirtrükk“ Tallinn, Rataskaevu 6.

Üleskutse!

Meie tänane juhtkiri „Milleks Valgustaja“ tahab lühidalt selgitada ajakirja „Valgustaja“ põhimõtteid ja sihte. —

Et oleks valgust — peab olema valgusallikas. — Ja mida rohkem valgust — seda suurem ja tugevam peab olema valgusallikas.

Olge kõik ausameelsed kodanikud sellepärast valgustajateks — kaastöölisteks „Valgustajale“.

Teatage viibimata väärnähtustest, mis sünnivad teie läheduses, kas riiklises, seltskondlises või majanduslises alal. — Paljastage kõik varjuküljed! —

Kaastööd palume saata Tallinn, Rataskaevu 6 „Kiirtrükk“ — „Valgustaja“ nimele.

„Valgustaja“ toimetus.

OSKAR VIKMANN,

Raekojahoon Tallinn.

Kasulikud kuld- ja hõbeasjade ostukoht
on O. VIKMANN'i kulla-
ja kellasepa töökojad

Ostetakse kulda ja hõbedat.

Uudis! Mittekatkiminevad uuriklaasid.

Kella- ja
kullasepaäri **P. Eichelmann**

Tallinn, V. Karja tänav nr. 2.

Suur valik — hinnad odavad.

Ostan kulda ja hõbedat.

Kullasepp R. LANGE äri ja töökoda Tallinn, Vanaturu kael nr. 5
omas majas, kõnetr. (2) 31-20.

Igasugused kuld ja hõbe asjad ostate siit sootsale hindadega.

Asutatud 1903. a.

Ostan kulda, hõbedat ja kalliskive.

Asutatud 1903. [a.

Kuulutuste hinnad nädalkiri „Valgustajas“: $\frac{1}{1}$ lehekülj 40 kr., $\frac{1}{2}$ lhk. 20 kr., $\frac{1}{4}$ lhk. 10 kr.
 $\frac{1}{8}$ lhk. 6 kr., $\frac{1}{16}$ lhk. 3 kr. Tekstis 50% kallim.

Jälgige seda nimekirja!

Eestlased! — ostke kõik kaubad ainult Eesti äridest!

- Oskar Pilv — pudukauba ladu. Müük suurel ja väikesel arvul. Veneturg 3, Tallinn.
- Ed. Kings — kella- ja kullasepaäri. S. Tartu mnt. 8, Tallinn.
- V. Maal — valmisriiete tööstus ja tellimiste vastuvõtmine. Maakri tn. 8, Tallinn.
- Bernhard Abram — nõöri- ja riidekauba ladu, vanem äri sellel alal Tallinnas. V. Karja tn. 2, tel. 19-20, Tallinn.
- A. Adamson — naiste- ja meesterahva valmisriided. Vene tn. 1.
- Jul. Aberg — kaleviäri. S. Karja tn. 5.
- Anderson & Liik — manufaktuuräri. Viru tn. 5, tel. 25-75.
- K-m. „Sakala“, Omanik A. Annus — villased- siidi- kleidi- ja mantliriided. S. Karja tn. 11.
- P. Pöder — valmisriided ja rätsepa töötuba. Kullasepa tn. 7.
- J. Soonsein — klaas- ja kivinõud, igasugused köögi ja majatarbed. Estonia all 8.
- P. Michelson — karusnaha-, kübara- ja mütsikauplus. V. Karja tn. 6.
- J. Veinberg — pudu- ja lõngakauplus. V. Karja tn. 12.
- A.-s. „Osa“ — riidekauba suurladu, soodsam ostukoht kaupmeestele en-gros ja en-detail. Estonia all 11.
- Eesti-Inglise — riidekaupl. Estonia all 7.
- P. Eichelmann — kella- ja kullasepaäri. V. Karja tn. 2.
- Oskar Viikmann — kulla- ja kellasepaäri. Raekoja hoone.
- J. Mäll — suures valikus kuld kihla- ja laulatuse sõrmuseid, käe-, tasku-, laua- ja seinakellasid. Ärid: Harju tn. 35 ja Müürivahe tn. 9, Tallinn.
- F-a K. Köösel — igasuguste jalanõude soodsam ostukoht. Müürivahe tn. 9, Tallinn.
- Aleksander Kolga — pudu-, moodi- ja nahkasjade kauplus. Harju tn. 17, Tallinn.
- J. Veismann — valmisriided ja tellimiste vastuvõtmine. Kopli tn. 2-a, tel. 28-94, Tallinn.
- August Malter — moodsad kingad, saapad ja kalossid. Suur väljavalik. Möödukad hinnad. S. Karja tn. 2, tel. 4-88, Tallinn.
- K-m. J. Urla — pudu-, moodikaupade ja kirjutusmaterjali ladu. Veneturg E. S. S. „Kalevi“ maja nr. 4, tel. 17-29, Tallinn.
- A. Luup — Riidekauba ladu. S. Karja tn. 9, tel. 10-84, Tallinn. Asut. 1900.
- R. Lange — kella- ja kullasepaäri. Vanaturu kael 5, tel. (2)31-20, Tallinn. Asut. 1903.
- E. G. Kert — kella- ja kullasepaäri. S. Tartu mnt. 53 ja töötuba S. Tartu mnt. 70-a. Tallinn.

J. Lamberg'i

mütside, kübarate ja karusnahkade kauplus ning tööstus

29 V. Pärnu mnt. 29

asut. 1895. a.

Soodsam ostukoht.

A. TREISALT

Schveitsi kellade ja kullasepaäri

Tallinn, Baltiski maantee 6.

Igasug. kellade, kuld ja hõbe asjade parandus.

Ostan kulda ja hõbedat.

B-15159

1930, 1-2

35462/2

Ilmub iga 1. ja 15. kuupäeval.

Hind 10 senti.

Valgustaja

Nr. 2.

Reedel, 1. augustil 1930.

Aasta-
käik I.

Tellimishind: 3 kuud 60 stn. 6 kuud kr. 1. 12 kuud kr. 1.80 Toimetus ja talitus: Koidu tän. 34—3.

SISUKS: „Uudisleht“ juutide advokaadina. — Meie tollipoliitika ja elukallidus II. — Punane kurat (Romaan). — Miljonid reklaamiks. — Ilusa mrs. Moore'i lunastus (Romaan, lõpp). — Lahkuminevad ilma-vaated.

„Uudisleht“ juutide advokaadina.

Muinasjutud meie juutidest.

„Võrdlemisi riigitruud kodanikud.“

Kes on lugenud eelmise „Valgustaja“ ja meie enne seda ilmunud eestlaste-juutide vahekorda selgitavat ajakirjandust, teab meie seisukoha küsimuses. Antisemitidid meie ei ole — see on teada. Meie siht on ainult valgustada kõike, mis Eesti rahva huvides — head või halba. Ja et meie sealjuures oleme sattunud paljastama juute ja nende, meie rahvale kahjulikku tegevust, ei olene ju meist. Iga Eesti rahva vaenlane on ka meie vaenlane. Ja et meie oma vaenlastega siidikinnastega ümber ei käi — kes meid selles süüdistab?

Aga nüüd tuleb „Uudisleht“ — umbes nädala eest — ja peseb musta mooramaa mehe valgeks nagu luige. Viiekuue-kordsete pealkirjade all öeldakse muuseas, et „aeg murrab ka aastatuhandete traditsioonid“ ja sellele järgneb salomoonlik ülemlaul täis eesti juudi ülistust.

Loeme tollest auväärt ajalehest, mis — nii imelik kui ka see eesti lehe poolt ei olegi — hakanud juutide häälekandjaks, et

„Suuri edusamme on kohalik juudi noorsugu teinud ka riigikeele õppimisega.“

„Viimasel ajal on juutide hulgas tekkinud tung ka põllumajandusaladele.“

„Hommikul esimesed, õhtul viimased, iga asja küljes ise juhtides ja vaadates. Kui aga asi puutub kellegi aitamisest, on need mehed palju heldemad, kui mõni teine palju rikkam. Ei tööta sugugi üksi raha, vaid töö enda pärast. Kodumaad oma saadustega varustamisel on nad suure töö ära teinud ja jätkavad seda edasi.“

„Pealegi võrdlemisi riigitruud kodanikud, kes poliitilistesse affääridesse pea kunagi end ei sega.“

„Eesti Vabariigis on ainult üks juudi rahvusest ohvitser, leitnant Friedmann, seegi praegu reservis.“

2

166416

Sellaseid ja teisi sarnaseid pärle leiame manitud lehe terve leheküljelist kirjutisest. Ja lugedes tekkib tundmus, nagu loeksid mõnda juutidest hästi maksetud reklaam-artiklit. Võib olla, et ongi seda . . .

Olgu kuidas on, siiski tahaksime tolle ülemlaulu puhul ja nende „võrdlemisi riigitruude kodanikkude“ kohta mõned read ohverdada.

~~~~~  
**Kohvi- ja siguritööstus**  
**„Linda“**

Tallinn, Kopli tän. 16. Telef.(20)627.  
 Soovitab võistlemata headuses kõige paremaid aineid valmistatud oa ja viljakohvi. Saadaval pakkides ja lahtiselt. Nõudke igast kauplusest.

~~~~~  
 Kõigepealt: „juudi noorsugu õpib riigikeelt.“ Jah, õpib küll, sest isegi vähemrahvaste lastelt nõutakse seda. Aga kes on kuulnud, et juudi mudilased ja muud järeltulijad eestikeelt kõnelevad? Neil on suus eeskätt saksa ja venekeel, harvemini heebrea või idisch. Erandiks näiteks Tallinna juutidest on vast ehk noorhärnad Schvartzid, kes tänavalgi ei häbene eestikeelt tarvitamast. Muidu — enne õpib vares vilistama kui juut eestikeelt tarvitama.

Lugu juutidest, kelle hulgas on „tekinud tung põllumajandusaladele“ paneb muigama. Et juut põllumajanduslike äri vastu huvi tunneb, seda usume. Sest Aleksander Weileril on õigus: „Raha ei haise! Aga et juut hakkaks sõnnikut vedama, sellest harilik ristiinimene aru ei saa ja ei ta usu. Ennemini valib ta pankrotitegemise omale kutsealaks, kui et kaevata kraavi või teha muud rasket põllutööd.

„Hommikul esimesed — õhtul viimased.“ Seda usume. Aga kelle ka-

suks? Ja siis see juudi heldus. Siin tuleb meele lugu Tallinna suurkaupmees Gutkinist. Kui aastal 1919 korjati sõjaliinil viibivatele sõduritele jõuluks annetusi, siis andis too „helde“ juut oma miljonitest vabariigi päästjatele 100 (loe sada) marka! Ja siis kui vaesed sõdurid omavahel panid hiljem selle raha kokku ja saatsid tagasi juudile, siis alles andis Gutkin temale väärse summa. Nii et lugu juudi heldusest on legend, mida usuvad vast ehk ainult lapsed ja — „Uudislehe“ toimetus. . . Et juut töötaks töö enda ja mitte raha pärast, on ka absurdne väide. Ja muinasjutt juutidest, kes kodumaad toodetega varustades „suure töö teinud, on lihtne luule. Mäletagem vaid toda Valga juuti S., kes sõja ajal kogus oma ladusesse igasuguseid aineid, isegi sõjariistu ja lõhkeaineid — muidugi spekulatsiooni otstarbel! Nii „sõdis“ juut ja nii „varustab“ ta kodumaad tarbeainetega.

„Võrdlemisi riigitruud kodanikud“. Taevast tule ja halasta! Aga mispärast „võrdlemisi“? Kas on siiski nii, et „Uudislehe“ toimetus kahtleb selles? „Võrdlemisi“. . . See on umbes sama kui öeldakse kolmveerand, ligikaudselt, või umbes nõnda. Juudi riigitruudus on kaheldav. Truudus enese ja oma raassi vastu aga kindel.

Ja siis too lugu leitnant Friedmanist. Ta olla ainuke juudisoost ohvitser. Meiegi oleme kuulnud lipnik Friedmanist, kes mingisuguse skandaali pärast sunniti sõjaväest reservi minema. Et aga meie juudid seda härrad oma rahvuse reklaamiks kasutavad, on meil uudiseks. Noh, meie ei kadesta!

„Uudislehe“ osa juutide advokadina pole ka kadestatav. Kuid tuleme küsimuse juure uuesti meie järgnevas numbris.

~~~~~
Ostke — lugege — tellige — tutvustage

„VALGUSTAJAT“

Eesti ärimehed kuulutage ajakirjas „Valgustaja“! — sellega tutvustate oma laia laiale hulkadele. Kõik ausameelsed eestlased — teatage kõigist väärtetest „Valgustajale“!

1930

1-2

166 416

Meie tollipoliitika ja elukallidus.

II

Toome mõned näited meie ja väljamaa vabrikute hindade võrdlemiseks, ühe ja sama kauba eest — vastavas väärtuses:

Nii maksab flanell väljamaa vabrikutelt 62 senti meeter, endine toll oli 50 snt. meetri pealt. Nii pidi siin kaupmees flanelli meetrist maksma 112 senti. Kodumaa vabrikute müügihind aga oli 110 senti meeter — ainult kaks senti mtr. pealt odavam, kui väljamaa vabrikute riie, mille pealt aga ligi pool juba makstud tollideks. — Ehk võtame näiteks pesuriie. Väljamaa vabrikute hind sellel 66 senti meeter — toll 35 senti, kokku 101 senti meeter. Meie vabrikute müügihind 107 senti meeter. — koguni 6 senti kallim, kui väljamaa vabrikutel siin. Baika tekk väljamaa vabrikute müügi hinnaga Kr. 2,8⁷., endine toll kr. 4.15. — Kokku kr. 6.97; meie vabrikute müügihind kaupmeestele kr. 7.25. —

Siin näeme, et mõnede kodumaa vabrikute saaduste eest peab ligi kolmkorda rohkem maksma kui väljamaal sama asja eest sealsetele vabrikutele. — Riik on aga jäänud ilma tollirahast ja ostja on sunnitud maksma selle peale vaatamata kõrget hinda.

Muidugi on teeninud ka väljamaa vabrikud oma ilusad kasud, olgugi, et nad omi saadusi poole odavamini müüvad, kui meie vabrikud ja olgugi, et nad oma töölistele kõrgemaid tasusid maksavad, kui siinsed vabrikud.

Töösturid meil räägivad, et nemad tooresmaterjali pealt ikkagi tolli peavad maksma, mis siinsed valmissaadused kallimaks teha. — Kuid meie teada on toll tooresmaterjali pealt õige väike ja teiseks peavad ju paljud väljamaa vabrikud samuti tooresmaterjali sissevedama ja selle pealt tolli maksma. Näiteks Rootsi ja Soome kus samuti puuvilla ei kasva nagu meilgi; — kuid selle peale vaatamata võivad Soome vabrikud omi saadusi poole odavamini müüa, kui meie vabrikud — ja teenida tahavad Soome vabrikud samuti.

Neli aastat tagasi, s. o. 1926 aastal. Mississipi ümbruskonna uputuse tagajärjel kerkisid maailmaturul puuvilla

hinnad 40%, missuguse asjaolu tõttu ka meil riidevabrikud puuvillariide hindu tõstsid 20%. Juba järgmisel aastal langes maailmaturul puuvilla hind endisesse seisukohta ja järgmisel aastal isegi veel 25%. Praegu on puuvilla hind maailma turul 1926 aastast saadik langenud 65%, mis tähendaks hinnalangust valmisriide materjali pealt 20%—25%.

Puuvilla hinna langusega maailmaturul, langes ka puuvilla riide hind mujal. Meil aga imelikul kombel on hinnad püsinud samal kõrgusel kui neli aastat tagasi, hindu on isegi tõste — olgugi, et puuvilla hind vahepeal langes 65%.

Kõiki neid eeltähendatuid asjaolusi arvesse võttes, peab ütlema, et meie riidetöösturid otse juutlikult kasuahnit-sejad on.

Ja kõige hullem asjas, kõik need suured kasud lähevad ja jäävadki ainult ettevõtjate taskudesse. Maksude — tulu- ja puhtakasumaksude näol ei saa riik meie riidetööstustelt kuigi palju. Ikka osatakse kuidagi näidata, et ettevõtte aasta jooksul kahjudega töötanud... Kahjudega töötanud selle peale vaatamata, et vabriku toodete pealt teenitakse 100% rohkem kui mujal!

Pole vist aluseta kuuldused, et meie riidevabrikutel olla kahed äriraamatud: ühed mis väljamaale — vabrikute omanikkudele ettenäidata ja teised — mis meie maksuametile ettenäidata.

Täiesti imelik on kuulda, et meie riidevabrikud aasta jooksul — suurte kasu võimaluste peale vaatamata — jälle kahjudega töötanud. Kuid samal ajal — mis veel imelikum — kerkivad aga vabrikute direktoritelt määratud majad ja suurenevad hoiusummad välismaade pankades.

Kuid vabrikud — need töötavad kahjudega ja ikka jälle osatakse väljanuruda riiklisi laene tööstuse jaluleseadmiseks.

On teada ligi miljardilised laenud (sentides) meie riidevabrikutele samuti ka saapavabrikutele. — Nii anti, Kreenbaltile juut Zitroni kaudu 700 miljoni

senti riiklist laenu riidetööstuste edendamiseks ja jaluleseadmiseks.

Kuid huvitav oleks teada, kas see raha ka tõeliselt kõik on tarvitatud tööstuste parandamiseks ja täiendamiseks. Meie teada ei ole põhjalikku uuendust mitte üheski osakonnas ette võetud. Ainult mõned üksikud masinaosad on järkjärgult uuendatud Sindi vabrikus ka värvimise ja apreterimise sisseseade, mis aga korraga küll mitte sadasid miljonisid maksma ei läinud.

Härra Zitron seletas hiljuti, et 350 miljoni senti on läinud vabrikute uuendamiseks ja sama suure summa eest olla antud riidekaupmeestele võlgu. — Kuid ega siis riidekaupmehed ometi palja „näo“ peale ei saanud vaid andsid ju kindlustuseks vastu vekslid, mis kindlasti ammugi pankades realiseeritud on.

Kuid, vast kas ei sünnigi uute riidevabrikute asutamine Riiga ja Meemeli Eesti laenudega?

Ja lõpuks peab silmaspidama asjaolu, et need vabrikud on siia asunud Vene ajal. Eestile on nad liiga suured ning nende toetamine ja ülespidamine käib meile üle jõu. Selle tööstuse tarvis, milleks nad ehitatud, on meie siseturg liig väike, puuduvad aga suured väliturud ja tagamaad, mis nende riidet ostaksid. Viimaks tulevad nad ikkagi, lasta minna oma teed, nagu juhtus Tallinna Kopli tehastega. Kas ei jäta Zitron ühel ilusal päeval, kui vabrikud endid enam ära ei tasu — võlad riigile jumala maksta? — Ja tehku ehk pangu siis riik kus tahes need vanad äratöötanud masinalogud. Kas ei lähe ka siin viimaks hulk riigi ja rahva raha jälle kaotsi?

Oleme küllalt maksnud juba igasuguste tööstuste toetamiseks, mis meie oludele võõrad ja seepärast endid ülevõlvida ei suuda. On viimane aeg arusaada ja lõppselgusele jõuda, et meil siin kogu rahvale kahju sünnitatakse mõne suurtöösturi kasupärast.

Veel ühte! — Kui meie suurtöösturid nagu ise seletavad — üle miljardi eest riidet aastas äramüüvad, siis sellest summast, välismaade hindu ja endiseid tollikogemusi silmaspidades umbes 600 miljoni sarnast raha on, mis tuleb lugeda täiesti teenimata kasuks vabrikantidele.

Sarnase summaga suudetaks kogu aasta ülevõlvida need mõnituhad töölist, kes neis vabrikutes töötavad ja jääks veel ülegi.

Kuid pole karta seda, et peaksime need töölist, kes neis vabrikutes töötavad läbi aasta ülevõlvida, kui need kapitalid ja tööjõud, mis kasutada meie riidevabrikutel — juhitaks mujale.

Oleme põlluharija riik — vähemalt tahame olla. Meil on tarvis kapitali ja tööjõudu selleks, et kõlbmata maid ülesharida, uusi asundustalusid luua, metsi istutada jne. jne.

Loomulikum — palju kasutoovam ja kindlamal alusel, oleks kui need summad, mida antakse meie tööstuste korraldamiseks, kuid millest ei riigil ega rahval mingit tulu pole, juhitakse parem põllumajanduslisele alale, mis aitaks ühtlasi Eesti riigi ja rahva heakäiku tõsta, mis kindlustaks meie riigi ja rahva tuleviku. Ja sarnaste suurte summadega, mis on mahutatud meie tööstustesse nende toetamiseks suudetaks iga aasta palju ära teha, suudetaks anda tööd ja eluasemeid paljudele töölistele. Kui suudetakse tõsta maa kultuuri — jääks ära ka rahva linna valgumine, missuguse pahe vastu meil tänini asjata võideldud. Kaoks linnades korteri puudus — asjaolu, mis praegu end küllalt valusalt tunda annab! Muutuks elu üldse normaalsemaks.

Jääb lõpuks soovida, et meie riiklikku elu juhtivad tegelased jõuaksid kord õigele arusaamisele.

Eestlased!

Tarvitage kodumaa tooteid ja ostke ainult eesti äridest!

Miljonid reklaamiks.

Juudid uputavad meid oma labase reklaamiga.

Reklaam on tähtis tööstuses ja kaubanduses. Ja isegi inimeste vaimliste toimingute ja ettevõtete aladel. Teha end ja omi tooteid rahvale, eestkätt tarvitajaskonnale tuttavaks, võita omale ostjaid või poolehoidu — sinna sihhib igasugune reklaam.

Reklaami on peamiselt kahesugust: tagasihoidlikku ja karjuvat. Milline reklaam on, oleneb rahva ja reklaamitegija iseloomust, õieti rahvusest. Arusaaja ärimees ei tee tagasihoidliku iseloomuga rahva keskel karjuvat reklaami — see oleks rumalus. Ta teab seda ja hoidub sellest. Elava iseloomuga rahva juures on lugu vastupidine — tagasihoidlikku reklaami selline rahvas ei pane tähelegi. Ka ripub palju rahva elutempost ja vaimlisest-majandulisest arengust.

Päris ameerikalik reklaam:

— kuuleb meil tihti öeldavat. Sellega

muidugi eestkätt mõeldakse reklaami osavust, vahest ka reklaamitegemisel tarvitatud tempe. Ameerika ongi reklaami, nii hea kui ka halva, häll. Seal on elutempo kiire, rahva iseloom elav, võistlus suur ning sealjuures tung ja tarvidus kiirelt rikkaks saada suur. Suure toodangu ja ägeda eluvõitluse keskel jääb tagasihoidlik tähelepanemata ja eduta. Ta peab karjuma, trumpama teisi üle, tõmbama tähelepanu enese või oma toodete peale — ühesõnaga: ta peab köitma rahvast oma reklaamiga. Ja võtted mida selleks tarvitatakse, on tihtigi haruldased, teravmeelsus ongi just see, mis ameeriklasi huvitab, nendes tähelepanu äratab. Võik-

A-s. „Osa“ riidekauba suur-
ladu, soodsam
ostukoht kaupmeestele engros ja en-
detail. Estonia all 11.

Punane kurat.

Romaan.

Kirjutanud Pouttu Põhjavaara.

Mõnisada sammu sealpool Keila alevit, kohal kus Haapsalu ja Paldiski maanteed ühtuvad, seisis sassis pea ja paljaste jalgadega poisijõmpsikas ning vahtis põnevusega lääne suunas.

Ja mis oli ta põnevuse põhjuseks?

Peale kahe kiiresti läheneva tolmu- pilve ja kahe mootorimürina, mitte midagi. Aga sellestki oli viie-aastasele Jukule küllalt. Teda huvitasid mööda- kihutavad autod ja siin oli neid korruga kaks koguni tulemas — üks Paldiski poolt, teine mööda Haapsalu maanteed.

„Juku, tule sisse, sul on aeg magama minna!“

Poisike vaatas teeäärel oleva maja poole: ema seal teda kutsus. Aeg oligi hiline, sest kesksuve päike oli juba loodenenud ja udune hämar kattis juba madalamaid orgusid.

Kuid Juku ei raatsinud lahkuda tee- äärelt majasse — ei enne, kui sõidukid olid temast möödunud.

Ja nad möödusidki mõni minut hiljem.

Esimesena ilmus see mis Paldiski poolt tuli. Kuid poisi suureks imestuseks polnudki see auto, vaid hall mootorratas korviga. Vaevalt suutis Juku näha, et mootorrattaga sõitsid kaks meest, teine juhtides ratast ja teine istudes korvis — siis oligi see juba alevi majade vahele kadunud.

Jäi järele näha veel teine sõiduk. Kindlasti on see auto — mõtles poisike. Ja seekord ta ei eksinud. Sest veel polnud mootorratta keerutatud tolmi tagasi teele laskunud, kui juba tormas nähtavale ja mööda temast kaheistme- line punane auto, milles istus üksinda

sime öelda: mida teravmeelsem reklaam, seda ameerikalikum see on.

Reklaamkunsti on Euroopa Ameerikalt õppinud

ja õpib seda edasigi niipalju kui see eriala Ameerikas areneb. Et reklaam Euroopas on siiski saanud teise kaju, et see siin on palju tagasihoidlikum kui Ameerikas, see oleneb Euroopa rahvaste iseloomust, pikaldasemast elutempost, vähem arenenud majandusliisest elust, võitluse nõrkusest ja mitmetest teistest asjaoludest. Euroopalik reklaam on tagasihoidlik ja sellel puudub üheksakorda kümnest too ameerikalase teravmeelsus.

Mis üldjoontes on maksev reklaami kohta Euroopas, siis pole Eesti siin erandiks. Meilgi on reklaam jahe, tagasihoidlik ja tihti vaimuvaene. Teravmeelsust näeb harva. Tarvis vaid vaadata ärisilte, vaateaknaid, kuulutusposte-planke, ajalehekuulutusi, reklaambroshüüre jne. Igalpool sama igavus, vaimuvaesus, nüridus, isegi labasus.

ilus neiu nahkmantlis ja nahast müts peas. Tolmupilv kattis jälle tee. Ja kui see oli kadunud, siis polnud ka poissi enam tee serval näha.

Jaan Veltmanil oli Eestis tähtsad ülesanded: Ta pidi tegema kindlaks, kas on nii, et inglise sõjalaevu on tulnud suuremal hulgal Balti merde ja et nendele varustatakse suure kiirusega operatsioonibaasi kuhugi Eesti saartele.

Et nii olla, selle kohta oldi Venes juba pooleldi kindlad. Ja mitte esimest korda. Sest juba hulga aastate eest oli sealt poolt levitatud juttu, et Eesti on oma saared Inglismaale sõjalaevastiku baasiks rentinud. Siis oli jutu aluseks sise- ja välispoliitilised põhjused — juttu ennast ei aga isegi kõik selle levitajad uskunud.

Aga nüüd oli teisiti. Soome kommunistivastane liikumine oli viinud suhete lõpetamiseni ja kriis Soome ja Vene vahel süvenes iga päevaga ning kõneldi juba sõja kuulutamisest. Et Eesti ja ta liitlased ning toetajad kuni

Ehk jälle üleaurune, karjuv, pealetükkiv, kuid ühtlasi vaimuvaene ja labane n. n. juudireklaam kaubale, mille väärtus kahtlane ja mida müüakse ainult reklaami abil.

Meil aga, nagu mujalgi maailmas, peaks siis maksma üks üldjoon, nimelt: Mida soliidsem on äri-ettevõte, seda tagasihoidlikum ja soliidsem selle reklaam. Soliidsuse all meie ei mõtle ainult firma majanduslist tugevust, vaid ka selle toodete headust. Öeldakse ju:

„Hea kaup reklameerib ennast.“

On loomulik, et iga uus ettevõte peab ennast rahvale tutvustama. Ka peab vanagi firm, kui ta uut toodet või vana uue sildi all, produtseerima hakkab, sellest tarvitajaskonnale tea-

P. Eichelmann,

kella- ja kullasepa äri.

V. Karja 2.

Rahvasteliiduni võimaliku Soome-Vene sõja puhul külmadeks pealvaatajateks ei jää, sellest saadi Moskvast hästi aru Eriti hädaohtlikuna näis Soomelahe blokeerimine inglise laevastiku poolt. Blokaad aga nõudis baasi. Sellest siis kuuldused inglise sõjasadamast Eesti saartel.

Ja neid kuuldusi kontrollima ja uusi andmeid koguma saadeti tuntud ja julge eesti kommunist Jaan Veltman. Ta oli varemgi käinud siin Vene salaluuret ja Eesti põrandaaluste kommunistide tegevust organiseerimas. Oma varemad visiidid Eestisse oli Veltman teinud üle maapiiri Narva ja Irboska läheduses, kuid käesoleval korral need teed ei sobinud. Ja seda mitmel põhjusel: esiteks, põneva seisukorra tõttu oli valvet piiril ja raudteedel kõvendatud, teiseks, tal tuli liikuda mööda maanteid peaaegu maa äärest teise ja pealegi väga kiirelt ning kolmandaks, liikumiseks vajab ta mootorratast ja seda juba salaja üle maapiiri Eestisse toimetada oli võimata.

tama, reklaami tegema. Kuid sellel reklaamitegemisel on piir. On uus äriettevõtte ja selle tooted juba tuttavad, siis ei tüüta ettevõtte enam rahvast oma karjuvate reklaamidega, vaid jätab toodele võimaluse ostjaid leida. Ainult neid tooteid, millede väärtus kahtlane, neid tuleb alalise karjuva ja pealetükiva reklaami abil tarvitajaskonnale „kaela määrada“.

Toome siin paar näidet. Meil on Tallinnas üks suurem maiusainete vabrik. See on puht-eesti ettevõtte. Vabriku tooted on oma headuses kuulsad, mitte ainult meil kodumaal, vaid ka välismaal.

Kuidas nad kuulsaks said?

Vabrik reklaameeris esialgu kõvasti, kuid siiski maitsekalt. Muuseas tarvitasid ameerikalikku kupong-võitude reklaamvõtet. Ja tooted leidsid ostjaid — ostjad kiitsid tooteid — kiitus tõi uusi tarvitajaid juure — ning lõpuks kadus vajadus eriliselt reklaameerida.

Jäi järele vaid üks võimalus: mere-tee. Ja seda kasutati. Selleks anti Veltmani käsutada üks Kroonlinna allveelaevadest. Sellega tuli tal sõita Eesti saarte vetesse ja otsida sealt inglise laevastikku ja selle baasi. Ja kui see ülesanne oli täidetud, siis pidi ta koos mootorratta juhiga, Leningradist allveelaevale saadetud mootorrattast kaasavõttes, maanduma ühes Paldiski läheduses olevas lahes. Ja pärast kokkusaamist Paldiskis oleva Vene salaluureagendiga tuli tal kihutada Tallinna, kus tal ka sarnane kohtamine Lasnamäel pidi olema. Mõlemad kokkusaamised olid eriti tähtsad: Paldiski agenti pidi ta informeerima ja instrueerima; Tallinnas olevalt peaspioonilt pidi ta saama Eesti vägede mobilisatsiooni kava ning uuemaid ja täpsemaid andmeid Eesti vägede ja korralduste kohta. Ja kui need ülesanded olid täidetud, pidi ta sõitma Narva maanteed idapoolle ning katsuma pääseda Loksalt läbi Päriseasse, mille läheduses, umbes kümme kilomeetri kaugusel

Tolle vabriku reklaami näeb nüüd harva, kuid harvemini veel leidub inimest, kes ei tunneks ja kiidaks selle tooteid.

Tooted reklaameerivad ennast ja kokkuhoitud reklaamkulu on võimaldanud vabrikul paigutada seegi raha toodete kvaliteedi tõstmiseks — mis, muidugi, on jällegi kaudne reklaam. Reklaamiks vabrikule on ka asjaolu, et kõik selle tooted on maitsekalt ja hoolikalt pakitud. See ettevõtte kõlbab meil eeskujuks.

Vastandine eelmisele on üks juutide ettevõtte, mis valmistab väljamaa tooraineist „Chlorodont“ — hambapasta. Mitu aastat on see heebreameeste firm juba töötanud, kuid nähtavasti ei leia selle tooted veelgi tarvitajaid. Seda võib oletada sellest, et linnas liikudes

---

Oskar Viikmann

kulla- ja kellasepaäri. Raekoja hoone.

---

rannast, vene allveelaev, sama mis tema käsutuses, pidi teda teataval ajal ootama ja ta tagasi Kroonlinna tooma.

Tegevuskava oli julge, kuid täpne ja viimase üksikasjani hoolega valmistatud. Eestis elavatele salaluureagentidele oli Veltmani tulekust etteteatatud, tema ja ta kaaslane, kes oli ka eestlane, olid varustatud järehtehtud Eesti isikutunnistustega ja isegi mootorrattast polnud unustatud: seegi oli varustatud salajase dokumentide peidukoha ja Eesti numbriga. Oli ka ettenähtud, et Loksas või Viinistu läheduses jätavad mehed mootorratta metsa ja katsuvad kalameesteks või piiritusvedajateks riietatult, varustatud ehk mõnel teisel viisil hangitud paadiga merele pääseda. Kord merel, jääb neile vaid leida neid ootav allveelaev. Muidugi olid mehed igaks juhtumiks ka laskeriistade ja käsikranaatidega varustatud.

*
Seni oli Veltmanil vedanud hästi. Kolm päeva oli ta allveelaevadega ristlenud Eesti saarestikus ning veendunud,

ei saa kümmendki sammu edasi, ilma et seal kuskil poleks inetut „Chlorodondi“ reklaami ühel või teisel kujul. On näha ka linnas liikudes autot, mis kannab tolle kahtlase kuulsuse inetut reklaami.

On seda kõike vaja?

Vist on, sest mainitud hambapasta kohta öeldakse, muuseas hambaarstide ringkondades, et selles pastas olla midagi, mis hammastele ja igemetele kahjulik. Kes asja ei tunne ja reklaami õnge satub, ostab „Chlorodonti“, tarvitab seda vähe aega, seni kui pasta kahjulikkus talle selgub, ja siis ostab katseks „Stomatoli“. Leides, et seegi, samuti ülearuselt ja karjuvalt reklameeritud toode, mida juudid siin müüvad, kallid ja kahjulik, pöördub tarvija viimaks mõne eesti firma toote poole ja leiab lõpuks, et eesti ettevõtted suudavad

et inglise sõjalaevu ega nende baasi seal pole; maandumine Paldiski lähedal oli õnnestanud hästi ja täiesti saladuses; siis oli ta saanud kokku luureagendiga ja annud viimasele vajalikud juhtnõõrid ning nüüd kihutas ta Tallinna poole täie hooga.

Õnnestaks mul veel Tallinnas eesolev ülesanne täita, siis oleksin kindlasti teeninud punase ordu komandori märgi ja mõõga — mõtles Veltman istudes mootorratta korvis ja vaadeldes maastiku, mille läbi nad üle kuuekümne kilomeetrilise kiirusega kihutasid.

Aga kokkusaamine Tallinnas oleva peaagendiga näis talle raskena ja hädaohtlikuna. Ajad olid ju ärevad ning kindel oli, et Eesti kaitsepolitsei ja kindralstaabi luureosakond ei maganud. On nad saanud haisu ninasse, siis on kahtlane peaagenti külastada. Ja kas teda antud aadressi järele leiabki. Võib olla, et teine juba kinninabitud, või pidanud oma pörandaalust korterit vahetama . . .

Kõiki seda ja teisi sarnaseid küsimusi arutas Veltman endamisi. Ja talle tekkis tundmus, nagu ootaks teda

rohkem kui poole odavamalt anda tarvitajatele kasulikku ja väärtuslikku hambapastat. Ja veel sõna „Chlorodondi“ pakkimisest. Toode tuleb tuubides, mis välismaal valmistatud. Tuubid on mitmes suuruses ja papist karpides. Karbid on aga mahutuse suhtes tuubidest hiigla viisil suuremad. Neid vaadates tuleb arvamisele, et ostes selle karbi, saab ka hiigla hulga hambapastat. Karpi avades aga selgub, et oledki osnud, peale, vähese määra pasta, ka suure broshüüri „Chlorodondi“ reklaami. Muidugi on karp ka firma reklaamiga ilustatud. Nii et ostjale jääb mulje, et ostes toda hambapastat oled maksnud rohkem rek-

-----
A. Treisalt Schveitsi kellade
 ja kullasepaäri
 Tallinn, Baltiski maantee 6.
 -----

eelpool põnevad ja hädaohtlikumad sündmused. Alateadlikult katsus ta oma taskuid: jah, mõlemad laskeriistad olid seal ja tegevusvalmis.

Kuid Keila jõudes oli Veltman siiski otsustanud: Nad ei sõida Tallinna mööda Paldiski maanteed, vaid pööravad Keilast Pärnu maanteele. Nii oli kindlam, sest juhusel, kui tema tulekust Eesti ametivõimudel siiski teada, siis on Paldiski maanteele pandud erakorraline valve. Ja tal polnud vähematki tahtmist, vähemalt mitte enne Tallinnat või sinna saabudes, sattuda kaitsepolitseiga vastamisi. Kui see peaks sündima, siis olgu sealpool linna! Ja teatas oma otsusest mootorratta juhile. Viimane nogutas pead märgiks, et oli arusaanud ja pööras mootorratta Keila kiriku kohal Paldiski maanteelt paremale ning lisas kiirust, kuigi ees oli järsk käänak ja raudtee ülekäik. Ta tundis vanana eesti autojuhtina Põhja-Eesti teed rohkem kui hästi ja — ülekäigule lähenes parajasti jaama poolt pikk kaubarong. Ta tahtis viimasest ettejõuda. Ja jõudiski — kuigi viimasel silmapilgul. Tee oli vaba . . . Järgneb.

laami kui pasta eest. Sellisel petlikul pakkimisviisil on ka oma psühholoogised tagajärjed: — ostjad tunnevad end petetuina.

Pettusest reklaamis kõneledes tuleb meele kuulsa Abraham Lincoln'i sõnad: Leidub inimesi, keda võite petta kord, teisi, keda võite petta mitu korda, kuid kõiki ja alati petta — see on teile võimata.“ See on maksev ka [reklaami suhtes. Kuigi meie juudisoost ärimehed-vabrikandid seda ei usu ega endale juhtnööriks võta.

See reklaamist — esialgu. Tuleme siin pisut hiljem küsimuse juure uuesti.

Joh. Vichmann

Tallinn, Telliskivi 31

Telefon 34-45.

Rohu, värvi ja tapeedi kauplus
Kõige soodsam ostukoht.

Nüüd vaatleme — võrdleme meie turul müügil olevate hambapastade ja suuvette (hamba-eliksiiride) hindasid.

Võtame esiteks hambapastad. Et neist kohe hea üldpildi saada, selleks seame kokku järgmise tabeli:

Valmistaja	Toote nimetus	Tuubi brutto-kaal	Üksikmüügi hind	1. grammi hind
A-s. „Ephag“	„Ephag“	Gr. 70,0	Kr. 0,45	Snt. 0,64
„Flora“	„Perhydrol“	„ 70,0	„ 0,45	„ 0,64
„Remedia“	„Ideal“	„ 70,0	„ 0,40	„ 0,57
„Tall. viinavabrik“ keemia ja parfümeetia laborat.	„Sanadont“	„ 70,0	„ 0,50	„ 0,71
„Viko“	„Viko“	„ 60,0	„ 0,40	„ 0,67
A-s. Prov, Jul. Lill	„Odontine“	„ 42,0	„ 0,35	„ 0,82
A-s. „Odor“	„Odor“	„ 44,0	„ 0,35	„ 0,80
„	„Kolodont“	„ 48,0	„ 0,30	„ 0,62
„Medikon“	„Medikon“	„ 50,0	„ 0,35	„ 0,70
Prov. K. Feldmann	„Hydrol“	Klaastopsides netto gr. 0,20	netto, kr. 0,20	„ 1,00
„Leo“	„Chlorodont“	gr. 45,0	„ 0,60	„ 1,33
„Srenkel“	„Stomatol“	„ 45,0	„ 0,60	„ 1,33
„Estphakos“	„Benedictine“	„ 43,0	„ 0,60	„ 1,40

Eelolev tabel on mitmeti huvitav. Esiteks paneme selle juures tähele, et esimesed 9 valmistajat, kes produtseerivad kokku 10 sorti meil müügilolevatest hambapastadest on ristiinimesed, järeljäänud kolme marki hambapastat müüvad või valmistavad juudid.

Pidagem seda edaspidi meeles.

Edasi paneme tähele, et esimeste 10 hambapasta 1 grammi hind kõigub 0,57 ja 1,00 sendi vahel, s. o. umbes poolest kuni ühe sendini grammi pealt. Hind on siis niiõelda „kristlik“. Aga edasi. Viimased kolm sorti maksavad

juba 1,33 kuni 1,40 sendi gramm, s. o. eesti 10 hambapasta keskmisest hindadest on juudisoost hambapasturite tooted 93% (ligi poole) kallimad! Ja kui võtame odavamad eesti hambapastad, siis leiame, et „Chlorodont“, „Stomatol“ ja „Benedictine“ on umbes 300% (ligi kolm korda) kallimad!

Millest on see tingitud?

Meie teada toovad kõik hambapastade valmistajad omale toorained väljamaalt. Sealt saavad nad ka [tuubid millede sees pasta müüakse. Et

nii on, siis ei ole eestlane siin sugugi paremas seisukorrass kui mõni juut Schneider või keegi kolmas. Hinnad maailmaturul on kõigile sarnased, tollid siin samuti. Siinsetes tööpalkades ja valmistusviisides võib väikseid vahesid olla, kuid mitte nii palju, et need tekitaks nii pööraselt suuri hinnavahe-
hesid. Põhjus neile ebaloomulikult suurtele hinnavahedele peab leiduma kuskilt mujalt.

Ja leiamegi, kui võtame arvesse juudi rahaahnuse ja nende poolt tehtud reklaami. Tarvis ainult linnades, alevites ja raudteel liikudes pidada silmad lahti ja panna tähele kui tihti teie näete „Chlorodondi“, „Stomatoli“ ja „Benectictine“ hambapasta kuulutusi. Neid võite isegi Piiritall mingisuguse teiba otsas tuubi kujulisena näha. Ja Tallinnas on näiteks Suurel Juhkentali tänaval pisike rohu- ja värvikauplus, mille välissein on pea terveni inetute reklaamidega kaetud. Ning nende

P. Michelson

karusnaha-, kübara- ja mütsikauplus
Eriala kooliõpilaste mütsid

Väike Karja tän. 6.

Ja täpselt sama, mis hambapastaga, on lugu ka suuvelgaga. Seal on hinnad ja kasuprotsendid veelgi suuremad — nagu see järgnevast tabelist selgub:

Valmistaja	Kaubakaal netto	Üksikmüügi hind	1 grammi hind
A-s. „Ephag“	gr. 30,0	kr. 0,40	snt. 1,33
„Flora“	„ 85,0	„ 1,25	„ 1,40
„A-s. „Odor“	„ 110,0	„ 1,10	„ 1,00
„Remedia“	„ 50,0	„ 0,60	„ 1,20
„Viko“	„ 80,0	„ 1,00	„ 1,25
„Medikon“	„ 50,0	„ 0,60	„ 1,20
Prov. Karl Feldmann	„ 50,0	„ 0,60	„ 1,20
„Stomatol“	„ 30,0	„ 1,25	„ 4,00
„Chlorodont“	„ 40,0	„ 1,00	„ 2,50
„Benedictine“	„ 65,0	„ 1,95	„ 3,00

R. Lange

Kella- ja kullasepaäri

Vanaturu kael 5. Tel. (2)31-20 Tallinn.

Asut. 1903.

äärmiselt kirjude ja karjuvate reklaamide hulgas näeme, mitte vähem kui 18 „Stomatoli“, 5 „Chlorodondi“ ja ühe suure „Benedictine“ hambapasta reklaami. Kui palju neid samu sees on, ei tea, sest juba need välisreklaamidki peletavad eemale . . .

Ja seal see koer ongi maetud! On ju meil selge, et reklaam maksab. Esiteks töö, s. o. reklaami hind, siis reklaamimaksud linnale, siis siltide (reklaami) korrashoid, agentuuri muretsemine jne. Kõik see ja sellega ühenduses olevad asjaolud — neid on terve leegion! — maksavad hiiglasummad.

Kes maksab?

Vastus, sarvedeta ja hambuta: eestlane — „meie ise“!

Juut tahab esineda heategijana. Annab meile tööd ja toitu. Halastab ka meie vaeste eestlaste peale. Muidugi oma kolme sorti hambapastaga — mis 2—3-korda kallimad kui meie omad. Ja meie maksame selle „löbu“ eest.

Rumalad.

Seda oleme ... Usume karjuvasse reklaami, mida teevad omad ja välismaa juudid ehk juutidest esitused ja — olemegi narri osas! Meie maksame neile alaväärtuslike kauba eest 100—400% rohkem ainult selleks, et

tahame juudile meeldida.

Tarvitame „Chlorodonti“, Stomatoli“ või „Benedictine“t“ ainult sellepärast, et need on hästi reklameeritud, kuigi kahjulikumad ja kallimad.

Kallimad — jah! Ja nad on kallid kõigepealt seepärast, et

reklaam maksab raha.

Sellest tuleb, et hindadele, peale raske lisaprotsendi, on „määritud kaela“ summad reklaami jaoks. Ja „Chlorodondi“, „Stomatoli“ ning „Benedictine“ jaoks on need summad õige suured — ulatavad vist kümnetesse miljonitesse. Ei ole ime, ei kaup kalliks läheb.

Eelpool oleme näinud kuidas juudi kaup on ülearuse reklaami abil kalliks

aetud, See on maksev nii nende hambapasta kui ka suuvetega. Selle asemele, et meile oleks uskumapanevalt reklameeritud, et meie ilma selle toodeta läbi ei saa, on meid kuni kõrini tüülatud labase reklaamiga ja pealegi, meie peame selle eest kallilt maksma.

Ja lõpuks, pidagem meeles, kuigi need „väljamaa“ pastad — suuveed on Eestis valmistatud, siiski läheb litsentse eest hiiglasummad välismaale.

Kõike eelolevat peaksid meie hambapastade ja suuvete tarvitajad silmaspidama ja mitte laskma juudireklaamist end kauba ostmisel eksiteele viia.

Alles siis kui on kuulus.

Kirjanik on saanud valmis uue teose. Loeb seda kirjastajale. Lõpuks peaaegu hingeldades küsib:

„Kuidas teile meeldib, härra direktor?!“

Direktor: — „Suurepäraselt! Aga nii viletsaid teoseid võite kirjutada alles siis, kui olete kuulsus.“

Lahkuminevad ilmavaated.

Juudiküsimus.

Juudi küsimus on tänapäev suurte rahvaste juures kultuurküsimus, väikeste rahvaste juures aga eluküsimus.

Juutidel on ürgajast saadik oma rahvuslik traditsioon — juhtmõte mis neid kannab. See on oma sugu arvestamine teiste vastu ja sellega ühendatud võitlus nendega.

Nii palju kui meil juutide ajaloost teada ustavat — on juudid alates võitluse seisnud teiste rahvastega nii, et juute kannatajaks rahvaks võiks lugeda. Kuid ajalugu — see on ühtlasi juutide äraandja ja pealegi nende endi kirjas Piiblis. Kes seda raamatut ajaloolise mõistusega loeb — teab missuguse inetu rahvaga temal tegemist ja suures eluvõitluses tuuakse see juutide vastu. Kuid ka siin leiavad juudid „abinõu“. — Ajalugu see on „mitte midagi“, ütleb siis juut.

Ei ole tõesti kerge juudi eluolu avalikkuse ette tuua, sest juut on suurim kunstnik, mis puutub moonutamisse, petmisse ja oma arvamiste katte

alla paigutamisse, mis maailm on loonud. Juut ei näita oma eluolu kunagi tõelikkuses, iga tõde, mis avalikult seisab — salata, iga tõestust mida temale ette tuuakse valeks tunnistada, ja mitte ainult see: temal on osavus vastases arvamist esile kutsuda, et tõde vale ja vale tõde on. Ja kui tahame kord mingi moonutuse tõestada, oskab juut suurepärase osavusega meid selle aine pealt kõrvale viia ja meie juttu hoopis teistele radadele juhtida.

See võime, tõtt varjata ja oma arvamisi kätte saamatuks teha, ikka midagi muud rääkida, kui ta sisemine hääl

---

Inglise sügisepalitu, ülikonna ja smokingiriid, naister. sügise mantliriid ja kõikisugu voodreid soovitab odavate hindadega

Jul. Aberg'i kaleviäri

Tallinn, S. Karja 5. Äri asut. 1907 a.

---

seda käsib, viib paljud arvamisele, et juut targem ja osavam on kui meie. See on suur eksitus! — Juut ei ole meist mitte rohkem arenuim vaid tema arenemine on teist rada käinud, kui meie oma. — Ei saa ju ütelda, et koer meist targem — rohkem arenenuim oleks, olgugi, et oskab haistmisega jälgi leida, mida meie ei või. Samuti on loomi, kes võivad ette aimata ilma muutmist, äikest jne. jne. — on nad sellepärast meie täheteadlastest targemad — intelligentsemad. Nii on ka vaimline suhe meie ja juutide vahel. Natuur inimene, kellel päeval ja ööl muud teha kui saagi järele varitseda ja sellega seotud raskustega võidelda, areneb nii vaimliselt kui füüsiliselt ainult selles suunas — igatahes suunas jääb ta tahaplaanile — kultuurinimesest maha.

Täpselt samane lugu on juutidega.

Kõige pealt on juudid loodud kodutuks ja see asjaolu suundab juba nende arenemist teatavasse kindlasse suuna.

Algusest peale on olnud juudid alalises võitluses kaasinimestega, keda ta pettusega allahcita püüab — kui jõuga seda ei suuda. Sellest ka neil vale, pettus ja enese moonutus jne. arenenud. —

Juut kes oma õiget arvamist näitab on kadunud. Sellest tuleb ka, et juut füüsilise töö eest tagasi tõmbub. Tema ripub sellega äri küljes ja kogu aeg sepitsevad temas mõtted kuidas oma vastasest jagu saada ja oma kasu kas või ebaausal teel suurendada. Võime valetada, petta, kavalusega teisi võita jne. saab ainult teravmeelt arenenud.

~~~~~  
 Kuldaurahadega kroonitud kohvitööstus.

**„Esto“**

Tallinn, Telliskivi 44.      Telef. 22-69.

Soovitab perenaistele

**hästituntud peene ja puhtamaitse-  
 lise vilja- ja oakohvi.**

Kauba headuse eest vastutus.

~~~~~

Siin juures ei tohi meie silmist lasta asjaolu, ja nimelt, mis valelikkuse, salalikkuse, petmisse jne. puutub, mille peale meie eemaletõukavalt vaatame, seda kõiki ei pea juut mitte ebaesteetiliseks. Kõike seda sallib ja tahab nende usk.

Meie peame jahti metselajate peale, surmame neid, sest et nad meile hädaohhtlikud on, kuid on nad süüdi, et neile niisugused omandused loodud on? Nii ei ole ka inimesed, kes juba nende halbade omadustele looduse poolt on pühendatud, ise enese eest vastutavad. Kuid kui nad meie seas elada tahavad, ja arvesse võttes, et meie teist moodi oleme harjunud elama, siis peavad nad omad harjumused maha jätma — misugused meile vastuvõetavad ei ole.

Ainuke küsimus mis meile arvesse võiks tulla: „Meie tahame, et meie vaadettesse keegi muu ennast ei sêgaks.“ Kui meie vähemrahvusena juudi riigis elaksime ja juudid meie moraali ei salliks, peame meie nende tahtmisele alistuma ehk väljarändama. Ja meie ei tohiks juutide üle nuriseda, kui nad tahaks meile oma moraali kõige akinõudega peale suruda. Vastupidi: Meie ei näe heameelega endi seas juudi moraali ja nende materjalistilist ilma-vaadet. Meie sallime veel vähem, et meil sepitsevad juudid meid käskivad, ja meid sunnivad meile omase moraali mahajätma ja meile katsuvad nende moraali ja nende ilmavaadet külge pookida. Käesoleva tahtmisele, mida juudid tõesti tõesti teostada püüavad, vastutöötades, nimetame meie: „Antisemitismiks.“

Käesolev vastutöötamine on meie poolt täiesti loomulik. Meile ei ole materialistiline ilmavaade niivõrd omane kui juutidele, ega oska, ega tahagi seda nii kõrgele siunata, nagu teevad seda juudid.

Nii saame meie ka antisemitismist aru, mida juut kui kõige suuremat häbiplekiks selle aastasajal nimetab.

Kui inimese komme au sees hoidmine meile häbiks peaks olema, misuguse meie määrada ei lase, siis peab see häbiplekk meie uhkus olema.

Ilusa mrs. Moore'i lunastus.

Maurice Dekobra.

(Järg.)

Ralph ja mina söime Murieli lauas, pärast tema suurepärasest sisseastumisest auriku söögisaali. Kolm haruldase läikega pärlirida põimised ta ta kaela ümber ja langesid siis elevandiluu värvi kleidile. Peahe, kordamööda briljantidest ja safiiridest kokkuseatud, köitis ta lokke ja hulk käevõrusi ehtisid ta õrnu käerandmeid.

Õhtusöök möödus lõbusalt. Ralph oli kaks pudelit Extra Dry'd tellinud, et ohvert valada. Dessertini jõudes küsis ta pilkavalt:

Muriel, kas suudate ka lõpuni väljakannatada?"

Meie ilus naabrina vastas tõsisusega, milline meid mõlemaid üllatas:

„Ja, Ralph, olen kaua järelnõetelnud ja ei võta oma sõna tagasi. Olete mõlemad tunnistajaiks, et mind mitte ebaloomulik kirg ega ka soov juhuse järele seda ei sunni tegema. Vaid üksi piiramata usk, et see vabatahtlik lunastus toob mulle tulevikus õnne ja rahu. Saatuse on mulle järjekindlalt naeratanud, see teeb mind rahutuks ja see samm võib mind aidata.“

Kell üheksa olime laevalael. Teine kapten ootas meid juba ja ütles vastutulelikult:

„Armuline proua, soovite härradega väikest jalutuskäiku teha õnnetute ja äratõukatute seas? Kui lubate, näitan teile teed.“

Viie minuti möödudes olime vahedekil. Kapten kadus ja meie uurimine algas. See oli nii valge ja õhk soe, et paljud emigrandid dekil jalutasid, enne kõvasse voodi heitmist. Rääkisime kolme neljaga valimatalt nende seast. Kuna meie püüdsime sigarettidega nende keelepaelu avada, vaatas Muriel neid tähe-

lepanelikult. Lugesin ta pilgus kahtlust, kahetsust ja hirmu. Rääkisime serblasega, sel oli tusane nägu ja mõrtsuka-ilme, milliseid võime salapolitsei albumis näha, skandinaavia hiiglasega, kel olid karvased gorillakäed, slaavlasega, kel olid kavalad silmad ja vastik nägu — nad kõik haisesid porist, tubakast, higinist ja mustast pesust.

Sammusime edasi.

„Muriel,“ sosistasin „tahate veel ikka?“

„Ja! Ja!“

Ja kindlalt tõmbas õhtumantli ümber õlgade. Läksin ees ja nägin peaaegu varjus ühe mehe saledat silueti. Polnud kerge temas prints'i tunda, oli tundmatuseni riietud, nagu näitleja: oli omale kirjeldamata ülikonna muretsenud ja vormita mütsi, suitsetas piipu ja käed olid taskus. Olgade seisak rääkis meeleheitest, väsimusest ja elutüdimusest. Muriel ja Ralph olid natuke tagapool, sammusin nende juure.

„Praegu leidsin ühe, kes vähem sarnaneb metsikule loomale. Vaadake teda ligemalt, Muriel,“

Tõmbasin ta emigrandi ligidale, kes meie poole pööras. Lambi valgus langes ta näole, nii et Muriel võis teda hästi näha. ütles mulle:

„Rääkige temaga, tahaksin teda kuulda.“

„Näeb välja nagu itaalane.“

„Tal on ilusad silmad.“

„Ja.“

Mina ja Ralph rääkisime emigrandiga. Pinitelli vastas hästi ja järelnõetud ükskõiksusega. Panin tähele, et muutis hääle ja oma harilikku korralikku ingliskeelt rääkis itaallasele omase rõhuga. Muriel oli meie ligidale jõud-

nud. Järsku tõmbas mind käisest enesega kaasa varju.

„See peab olema,“ sosistas ta. „Küsi, kas ta on nõus.“

Ülesanne polnud harilik. Läksin Pinitelli juure tagasi, see suitsetas juba sigarit, mis Ralph talle andis, ning ütlesin:

„Kuulge, armas sõber, olete vaadanud daami, kes on meiega kaasas? Kuidas meeldib teile?“

„Miks seda küsite?“

„On teil midagi selle vastu, et tète-à-tète luksuskabiinis klaas sektit juua?“

„Ei, mul pole midagi selle vastu. Milleks ka?“

„Järgnege meile.“

Läksime ruttu neljakesi läbi plekiga löödud ukse, milline lahutas vaheteki esimesest klassist. Pinitelli näis ükskõikne olevat selle juhuse vastu. Muriel pööras ruttu Ralphi ja minu poole ning käskis:

„Minge nüüd minema . . . hääd ööd!“

Ja varsi nägime hermeliinvoodrega mantlis naist ja kahtlast isikut värvitu, vormita mütsiga, peegelukse taha katuvat.

* * *

Järgmisel hommikul, alles ülestõusnud ja peegli ees habet ajades koputati minu uksele. Mu ees seisis prints Pinitelli. Ta polnud enam eile õhtune kahetsusväärne emigrant, vaid hästi riietatud gentleman.

Oskar Pily pudukauba ladu.
Müük suurel ja väiksel arvul.
Veneturg 3, Tallinn.

Aha! ütlesin naerdes „sääl on ju idamaa muinasjutu õnnelik mees!“

„Mio Dio!“ hüüdis Pinitelli, kuna mu kätt surus. „Olen üliõnnelik . . . Olen suurimat õndsust tunnud, suurimat ekstaasi ning selle eest võlgnen teile tänu, mu sõber; ütlen teile, see öö jääb igavesti meele.“

„Jutustage.“

„Ah, mu armas, aumehena ei võima seda teha.“

„Ah mis, Pinitelli, mulle, selle juhuse loojale? Teie ei taha ju mind uskuma panna, et kogu öö veetsite kallima jalge ees laulu trallitades?“

„Seda muidugi mitte.“

„Mis kella ajal lahkusite sest pühast paigast?“

„Kell neli!“

„Vaadake, vaadake!“

„Ah, sõber, oleksin tahtnud nagu Josua päikese tõusu seisma panna.“

Nägin, et Pinitelli kõikus kohustuse

P. Pöder valmisriided ja rätsepa töötuba.

Kullasepa tän. 7.

vahel naise vastu ja soovi vahel mulle kõik jutustada. Sigaretti süüdates räähis mulle siiski järgmise loo:

„On üks väike üksikasi, millest teie võin jutustada, ilma et oleksin autu. Tahaksin teada, kuidas oleksite sellisel juhusel toiminud. Nii siis kuulge: enne minu lahkumist aovalgel, ütles see jumaldatud olevus, et tahab tingimata mulle midagi mälestuseks anda. . . Avas väikese elevandiluu värvi koti ja võttis sealt kalliskivi. See oli suur kaheksakandiline suure väärtusega safiir. Minu energilisele vastupanule, et seda kingitust ei võta, vastas ta: „See on kivi, milline mul kord ehtest välja kukkus. Teie olete vaene, müüte ta Nev-Jorgis ja saadud raha aitab teil esimestest raskustast üle saada.“ Mu vastupanu tegi ta nukraks, nii et viimaks võtsin ehe vastu. Ütelge mulle ausalt, kas võisin teisiti toimida?“

„Muidugi mitte, olite kohustatud vaese emigrandi osa lõpuni mängima. Kuid, Pinitelli, mis mõtlete nüüd teha?“

„Väga lihtsalt! Tulin teid paluma, et täna tee ajal tutvustaksite mulle mrs. Moore'i.“

„Teie ei taha ometi talle meie pettust avaldada?“

„Iialgi, peate mind lapseks või? Ta ei usuks seda kunagi!“

„Kas teie ei karda, et ta teid ära tunneb?“

„Iialgi!“

„Hääküll, võite minule loota. Lugu on huvitav ja ootan põnevusega järelmängu.“

* * *

Kogusime kõik teelaua ümber. Muriel kiikus kiigetoolis, Ralph istus ta vastas. Pahemal pool suitsetas miss Dorothy Wilson ja paremal pool paruniproua von Cokerall. M. Henri de Brouteville, saatkonna teine sekretär Washingtonis, määris võid röstitud leivale ja jagas kõigile meelitusi. M-lle Simone Mellez, mu naabrina, naeris traditsioonide üle. Prints Pinitelli istus vaikselt mu kõrval ja vaatas Murieli.

Tutvustamine sündis juba pärast lunchi laevalael. Muriel ei tunnud enesest mõistetavalt florentiinlases eilast emigranti ja oli isegi natuke külm ja tagasihoidlik. Ning pärast minu küsides, mis arvab itaallasest, ütles ootamatalt: „Teie sõber Pinitelli on Don Juan harilikkude iluduste jaoks.“

Muriel, pannes just teetassi lauale, algas tõsiselt, ilma et oleksime aimanud, et sellise kombe, harjumuste ja seltskondliste vormide eitamist võis pooldada, meie kõigi imestuseks:

„Armsad sõbrad teatan teile, et pean end tänasest päevast peale paremaks!“

„Paremaks?“ kugistas Brouteville, tal oli koogi tükk sõrmede vahel, „ja miks siis parem, mrs. Moore? Olete mõne usulise tseremonii juures olnud ja omi võluvaid patte pihtinud?“

„Ei midagi sellist, teatan seda teile valeta ja silmakirjalikkuseta. Tunnen end paremana, et ohverdasin end täna öösel viletsa emigrandi sülelustele.“

Üldine imestus sulus kõigi suud, kes ei teadnud eile öösist sündmusest. Suure vaheaja järele hüüdis miss Wilson, käsa taskusse surudes:

„Muriel, olete toilstoilane!“

„Ah, öösel on kõik kassid hallid,

arvas paruniproua von Cokerall.

„M-lle Simone Mellez ületas kõik:

„Oleksin end ohverdanud kogu vahe-
dekile, et Lenini õnnistust saavutada.“

„Ärge naljatage,“ ütles Muriel tõsiselt. Mina, kes loen end ikka parimate hulka, olen õnnelik, et lunastasin õnne kingitused: sest valmistasin vaesele poisile, kes seda ei oodanud, suurt rõõmu!“

„Ta oleks vist kümme dollarit paremaks pidanud, tähendas Brouteville naerdes.

„Teie pole viisakas, mu härra. Teatud emigrant ei vaja kurta, sest tegin talle kasuliku kingituse: kaheksakandilise, briljandi sarnaselt lihvitud safiiri, milline oli selleks määratud, et Nev-Yorgis maandudes täidab rahakoti.

Vaevalt oli mrs. Moore lõpetanud, lähenes steward meie lauale. Vaatas minule, nii et temalt küsisin, mis tabab.

„Vabandage härra, olete teie prints Pinitelli?“

Prints Pinitelli kuulis seda, tõusis natuke toolilt ja ütles:

„Mina olen prints Pinitelli, mis oli siis?“

„Mu härra,“ vastas steward, „leidsin teie kajutist pesulaua alt selle suure kalliskivi — arvasin, et kaotasite ta ja tõin teile tagasi.“

Steward pani käe oma valge vesti tasku ja pani kaheksakandilise, briljandi sarnaselt lihvitud safiiri lauale.

Muriel kahvatas ja vaatas ehmunult Pinitellit. Kõik vaatasid kordamööda Murieli, tähendusrikast safiiri ja printsi... Mõne kannatusrikka minuti järele oli Pinitelli end kogunud. Laskis kuldraha stewardi kätte libiseda ja jutustas loomulikuma häälega, kuna ta pikad ilusad sõrmed kiviga mängisid ning oma sametise pilgu Murielile pööras:

„Lubage, mrs. Moore, et seletan, kuidas teie kivi minu omanduseks sai jalutasin täna hommikul vahetekil ja keegi armetu emigrant peatas mu. Pakkus seda kivi viiesaja dollari eest ja ma andsin talle nõutud summa.“

Jälgige seda nimekirja!

Eestlased! — ostke kõik kaubad ainult Eesti äridest!

- Ed. Kings — kella- ja kullasepaäri. S. Tartu mnt. 8, Tallinn.
- V. Maal — valmisriiete tööstus ja tellimiste vastuvõtmine. Maakri tn. 8, Tallinn.
- Bernhard Abram — nõöri- ja riidekauba ladu. vanem äri sellel alal Tallinnas. V. Karja tn. 2, tel. 19-20, Tallinn.
- A. Adamson — naiste- ja meesterahva valmisriided. Vene tn. 1.
- K-m. „Sakala“, Omanik A. Annus — villased- siidi- kleidi- ja mantliriided. S. Karja tn. 11.
- J. Soonsein — klaas- ja kivinõud, iga-sugused köögi ja majatarbed. Estonia all 8.
- J. Veinberg — pudu- ja lõngakauplus. V. Karja tn. 12.
- Eesti-Inglise — riidekaupl. Estonia all 7.
- J. Mäll — suures valikus kuld kihla- ja laulatuse sõrmuseid, käe-, tasku-, laua- ja seinakellasid. Ärid: Harju tn. 35 ja Müürivahe tn. 9, Tallinn.
- F-a K. Köösel — iga-suguste jalanõude soodsam ostukoht. Müürivahe tn. 9, Tallinn.
- Aleksander Kolga — pudu-, moodi- ja nahkasjade kauplus. Harju tn. 17, Tallinn.
- J. Veismann — valmisriided ja tellimiste vastuvõtmine. Kopli tn. 2-a, tel. 28-94, Tallinn.
- August Malter — moodsad kingad, saapad ja kalossid. Suur väljavalk. Mõõdukad hinnad. S. Karja tn. 2, tel. 4-88, Tallinn.
- K-m. J. Urla — pudu-, moodikaupade ja kirjutusmaterjali ladu. Veneturg E. S. S. „Kalevi“ maja nr. 4, tel. 17-29, Tallinn.
- A. Luup — Riidekauba ladu. S. Karja tn. 9, tel. 10-84, Tallinn. Asut. 1900. Asut. 1903.
- E. G. Kert — kella- ja kullasepaäri. S. Tartu mnt. 53 ja töötuba S. Tartu mnt. 70-a. Tallinn.
- J. Lanberg — mütside, kübarate ja karusnahkade kauplus ning tööstus V. Pärnu mnt. 29.

Lugijaile:

Käesolev „Valgustaja“ nr. on mitmesugustel, toimetusest mitte olenevatel põhjustel hilinevad. Edaspidi ilmub „Valgustaja“ kaks korda kuus — iga kuu 1. ja 15. päeval. „Valgustaja“ toimetus.

Mehaaniline jalanõudevabrik Rekord

Valmistab kõik-sugu meester- ja naister. kingi (riidest) ja tenniskingi väljamaa hallist kroomnahast, taldadega — tugevad, kerged ja odavad. Igaseltsi nahast saapaid (kroom-, schevroo-, lakk jne.), sandaale. Suur nahaladu.

Müük suurel ja väikesel mõõdul. Hinnad võistlemata odavad.

A-s. Aleksei Gorbatschev & Ko. Tallinn, Veneturg 5, tel. 397-74.